ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Сергіевская ул. № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տէլէֆօն № 2—53.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)
Ցայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով
Ցայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10—20 կոպ.
Տպարանի տէլէֆօն № 67.

ՄՇԱԿ

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ".
TIFLIS, Rédaction du journal „MSCHAK".

ՕԳՈՍՏՈՍԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՑ ՎԵՐՋԸ 5 ՌՈՒԲ.

Բաժանորդագրվել կարելի է իւրաքանչիւր ամսի 1-ից սկսած:

Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և 40 կ. նամականիշ, ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ և 40 կ. չուղարկողների խնդիրները՝ հասցէն փոխելու վերաբերմամբ՝ ԿԸ ԹՈՂՆՎԵՆ ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ:

Ցայտարարութիւնների համար պէտք վճարել I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին (պետիտ) -20 կ., IV երեսի վրա—10 կոպ.:

Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торг. Дома Л. и Э. Метцль и К°, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршальковская, 130, Կիևում՝ Большая 32, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

1913 Թւի տարեկան բաժանորդները, որոնք առ 1-ն յունվարի 1914 թ. լրիւ վճարած կլինեն բաժանորդավճար 10 րուբլին, ձրիաբար կը ստանան հետևեալ 2 գրքերը. 1) «Մշակ» և հայ կինը», 2) «Մշակի» քառասնամեակ»:

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ԻՎԱՆ ԱԼԵՔՍԵԵՎԻՉ, ՎԱՐՎԱՌԱ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ և ԿՈՆՍՏԱՆԴԻՆ ԻՎԱՆՈՎԻՉ ՇԱԴԻՆՕՎՆԵՐԸ խորին վշտով յայտնում են ազգականներին և ծանօթներին իրանց սիրելի և անմոռանալի որդի և եղբայր

ԱԼԵՔՍԷՅ ԻՎԱՆՈՎԻՉ ՇԱԴԻՆՕՎԻ

վաղաժամ մահվան մասին, որ տեղի ունեցաւ օգոստոսի 2-ին Մոսկվայում: Թաղման ծիսակատարութիւնը տեղի կունենայ այսօր, երեքշաբթի, առաւօտեան ժամը 11-ին Խօջիվանքի ս. Աստուածածին եկեղեցում:

Թաղումը միևնոյն գերեզմանատանը:

629. 1—1

«ԹԻՖԼԻՍԻ ՆԱՒԹԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ» վարչութիւնը յայտնում է խորին վշտով վարչութեան անդամի որդի՝

Ալեքսէյ Իվանովիչ ՇԱԴԻՆՕՎԻ

վաղաժամ մահը, որ տեղի ունեցաւ օգոստոսի 2-ին Մոսկվայում: Թաղման ծէսը կը կատարվի այսօր, երեքշաբթի, Խօջիվանքի գերեզմանատան եկեղեցում: Թաղման առիթով այսօր Ընկերութեան գրասենեակը փակ կը լինի ամբողջ օրով:

630. 1—1

ՄԱՀՈՒԴԻ ՊԱՀԵՍՏԸ
ԸՆԿ.
Ս. Մ. ԿԻՐԱԿՈԶՕՎ եւ Բ. Գ. ՕՀԱՆՕՎ
Արմեանսկի բազարում, Մանթաշեանի քարվանսարայում,
═ՓՈԽԱԴՐՎԱԾ Է═
միևնոյն շինութիւնը, կողքին:

պռ. օ. մ. 633. 2—1

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ
ԹԵՄԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ համար
հարկաւոր է
ՄԻ ՎԱՐԺՈՒՀԻ
ՎԵՐԱԿԱՑՈՒԹԵԱՆ, ՁԵՌԱԳՈՐԾԻ և ԿԱՐՈՒՁԵՒԻ համար, 8 ժամ շաբաթական:
Մինչև օգոստոսի 20-ը դիմել ԴԻԼԻՋԱՆ, Ցոնան Դաւթեանին:
առ. 628. 1—1

ԲԺԻՇԿ
ՇՈՒՇԱՆԻԿ ՆԱԲԱԹԵԱՆ
Ընդունում է հիւանդներ կանանց և մանկաբարձութեան վերաբերեալ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, երեկ. ժամը 5—6-ը:
Հասցէն՝ Ռուիշչեվսկայա № 1.
առ. (ե.հ.կ.) 4. 100—88

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԹԵՄ. ԴՊՐՈՑԻ 75-ԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

—

(Սեփական հեռագիր)

Շուշի, 12 օգոստոսի

Շուշու թեմական դպրոցի յոբելեանի տօնակատարութիւնը, որ տեղի ունեցաւ կիրակի, օգոստոսի 11-ին, կրում էր հսկայական, համաժողովրդական բնաւորութիւն:

Վաղ առաւօտից բազմահազար ժողովուրդը խռնվեց դպրոցից դէպի մայր եկեղեցին տանող գլխաւոր փողոցներում:

Ժամը 10-ին սկսվեց եկած 60 պատգամաւոր-ներկայացուցիչների, յոբելեանական յանձնաժողովի անդամների, հոգաբարձութեան, դրօշակակիր համքարների, քաղաքային ինքնավարութեան, ռուս, թուրք ազգաբնակութիւնների, կրթական, դատական, վարչական մարմինների ներկայացուցիչների երթը՝ գլուխ ունենալով թեմական առաջնորդ Զաւէն վարդապետին, դէպի մայր եկեղեցին, ուր հանդիսաւոր պատարագից յետոյ, որ մատուցեց Էջմիածնի սինոդի անդամ Բաբգէն վարդապետը, կատարվեց կայսերական գոհաբանական մաղթանք:

Ցերեկվայ ժամը 1-ին շքերթը եկեղեցական թափորով, երաժշտութեամբ դիմեց դպրոց, որի ընդարձակ բակում սկսվեց յոբելեանի տօնակատարութեան հանդէսը Ամենայն Հայոց Վեհափառ Կաթողիկոսի կոնդակի ընթերցմամբ:

Առաջին ճառը արտասանեց Բաբգէն վարդապետը յոբելեար դպրոցի մասին, կարդալով յետոյ կաթողիկոսական երկրորդ կոնդակը այն մասին, որ Բաղդասար Արղութեանը ապահովել է դպրոցը 200,000 ր. նուիրաբերութեամբ, և յիշատակելով միւս բարեբարներին, որոնց նուիրած գումարների ընդհանուր գումարը կազմում է 118,000 րուբլի:

Երկրորդ ճառը արտասանեց Զաւէն վարդապետը Ռուսաստանի և ռուսական ինքնակալ Ցարերի հզօր հովանաւորութեան մասին, որ հնարաւորութիւն տուեց հայերին զարգանալ կուլտուրապէս:

Երաժշտախումբը նուագեց ռուսական ազգային՝ օրհներգը «Տէր պահեա զԿայսրն մեր...», որ երեք անգամ կրկնվեց հազարաւոր ժողովրդի բուռն, ուժգին «ուռա» աղաղակներով...

Ապա Զաւէն վարդապետը շնորհակալութեան հետ երկար կեանք մաղթեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գէորգ V-ին և Կովկասի Փոխարքայ կոմս Ի. Ի. Վորոնցով-Դաշկովին, որ ընդունվեց այնպէս բարձրագոչ «կեցցէներով», նուագածութեամբ ու խմբական երգով:

Կարդացվեց հակիրճ հաշիւ դպրոցի տնտեսական, ուսումնարանական վիճակի մասին:

Այնուհետև յոբելեանական յանձնաժողովի առաջարկութեամբ Հ. Առաքելեանը արտասանեց ակադեմիական ճառ եկեղեցու և դպրոցի միութեան մասին:

Սկսվեցին պատգամաւորութիւնների շնորհաւորական ճառերի, ողջոյնների արտասանութիւնները:

Ողջոյնի առաջին ճառը արտասանեց Շուշու քաղաքագլուխ Քալանթարեանը: Գեղեցիկ ճառ արտասանեց Արղութեանի քրոջ տղան՝ Մելքիսեդեկ Տէր-Յակոբեանը:

Ապա ողջունեցին Գէորգեան ճեմարանի, բոլոր հայոց թեմական դպրոցների, ուսումնարանական, կուլտուրական, բարեգործական հաստատութիւնների, մամուլի պատգամաւորութիւնները:

Առանձին խանդավառութիւն առաջ բերեց Տ. Նազարեանի կազմակերպած— Թիֆլիսի կողմից—Ղարաբաղի պատգամաւորութիւնը, բաղկացած 12 հոգուց, 85-ամեայ վետերան գնդապետ Քալանթարեանի առաջնորդութեամբ, որ մատուցեց «խօնչան»...

Ստացված ողջոյնի հեռագիրների, ուղերձների թիւը աւելի քան 200 է Ռուսաստանի և արտասահմանի զանազան ծայրերից, որպիսի հեռագիրները անկարելի եղաւ կարդալ ժամանակի ուշ լինելու պատճառով:

Հանդէսը վերջացաւ ց. ժամը 4-ին:

Ժամը 5-ին դպրոցի մեծ դահլիճում կայացաւ բանկետ՝ 200 հոգու մասնակցութեամբ, որ անցաւ վերին աստիճանի ուրախ ու սրտագին բնոյթով: Թեմական առաջնորդը առաջարկեց խմել Թագաւոր կայսրի, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի, Կովկասի փոխարքայի կենացը: Սեղանի կառավարիչն էր քաղաքագլուխ Քալանթարեանը, օգնականներ՝ Տիգրան Նազարեանը և դպրոցի ուսուցիչ-վետերան Ղուլիքեխեանը:

Տ. Նազարեանը առաջարկեց խմել Շուշի քաղաքի վերածնութեան համար. Հ. Առաքելեանը, խօսելով թէ ինչ ազդեցութիւն է գործել ռուսական կուլտուրան հայկական կուլտուրայի վրա, խմեց ռուսական կուլտուրայի բարգաւաճման և Մոսկվայի, Օդեսայի, Կիեվի, Իւրիեվի համալսարանների և Լազարեան ճեմարանի համար, որոնք չերմ բարեմաղթութիւններ են ուղարկել:

Ճաշը աւարտվեց ժամը 7-ին:

Երեկոյեան ժամը 9-ին սկսվեց յոբելեանական համերգ զարաբաղցի Ե. Բաղդասարեանի ղեկավարութեամբ:

Դպրոցի շինութիւնը հրավառված էր:

Հ. Առաքելեան, Տ. Նազարեան

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՄԱՍԻՆ

—

Բեռլինում պրոֆեսոր դր. Լիւդվիգ Շտայնի խմբագրութեամբ հրատարակվող յայտնի «Nord und Sud» ամսագիրը (օգոստոսի համարում) հրատարակել է Բ. Իշխանեանի մի ընդարձակ յօդուածը՝ «Հայ ազգաբնակութիւնը Թիւրքիայում» (մի էջ փոքրասիական ռէֆորմների մասին) վերնագրով:

Ինկատի ունենալով այն հանգամանքը, որ այդ հանդէսը՝ իր հրատարակչի դիրքի ու կապերի շնորհիւ տարածված է քաղաքական և նոյն իսկ ամենաբարձր դիւանագիտական շրջաններում (եւրոպական շատ պետական յայտնի գործիչներ ու մինիստրներ, ի միջի այլոց և Կօկօվցեվը, աշխատակցել և աշխատակցում են այդ ամսագրին), ցանկալի էր, որ ներկայ րոպէին այդպիսի մի օրգանում լոյս տեսնէր հայկական հարցի վերաբերեալ մի գրուածք:

Իշխանեանը պարզելով թիւրք կառավարութեան տեսակէտը հայ ազգաբնակչական հարցի ու ռէֆորմների վերաբերեալ՝ քննութեան է ենթարկում այն աղբիւրները—աւելի ճիշդ՝ մեթօդները—որոնցով կազմվում է թիւրքահայ ժողովրդի վիճակագրութիւնը. Նա տարբերում է իրարից երեք կարգի աղբիւրներ՝ թիւրք-պաշտօնական, մասնաւոր-անհատական (մեծագոյն մասով եւրոպական ճանապարհորդների, դիպլոմատների կամ հետազօտողների միջոցով կազմած) և հայ-պատրիարքական աղբիւրներ: Ստատիստիքական գիտութեան նորագոյն պահանջների տեսակէտից Իշխանեանը գտնում է, որ դրանք բոլորն էլ անբաւարար են ազգաբնակութեան թւական մեծութեան ու նրա շարժման ճշգրիտ պատկերը տալու համար: Սակայն համեմատական չափով գտնում է նա պատրիարքական տուեալները իրականութեան աւելի մօտ, որովհետև այդ կենտրոնական հաստատութիւնը հնարաւորութիւն ունի իր ամենուրեք ցրված ստորադաս օրգաններով (հոգևոր հաստատութիւններով) հայերի մարդահամարը կազմել: Ապա Իշխանեանը երկար կանգ է առնում հայ, թիւրք և քիւրդ տարրերի տոկոսական և թւական-արաօլիւտ յարաբերութիւնների վրա Փոքր-Ասիայի վեց կարևոր վիլայէթներում: Վերջում ծանրանում է նա հայկական ռէֆորմների շուտափոյթ իրականացման անհրաժեշտութեան վրա:

ՌԷՖՈՐՄՆԵՐ ԹԷ՞ ՋԱՐԴԵՐ

—

Թիւրքին միտքը դէպի Բալկան՝
Իսպառ մոռցաւ նա Հայաստան,
Նրան պէտք է լոկ մեր փարան,
Ապա որին մենք գանգատինք...
Գ. Ք.

Աշխարհիս բոլոր ծայրերում, եւրոպական բոլոր երկիրներում հետաքրքրվում են հայկական հարցով:

Նոյնիսկ եւրոպական մեծ պետութիւններից կողմից խիստ լեզու է գործածվում օսմանեան կառավարութեան դէմ՝ հայկական ռէֆորմների մասին: Այդ բոլորը ըստ երևոյթին ցոյց են տալիս, որ հայկական ռէֆորմների հարցը դրված է հրապարակի վրա պաշտօնապէս և բոլոր եւրոպական պետութիւնները՝ համոզված հայ ազգի կուլտուրականութեանը՝ ցանկութիւն ունեն այդ հարցը դրականապէս իրագործված տեսնելու:

Սակայն, ինչպէս ցոյց են տալիս փաստերը, այդ բոլոր ցանկութիւնները բղխում են գրեթէ իրանց շահերի տեսակէտից և որ եւրոպական կառավարութիւններից և ոչ մէկը առանձին նախաձեռնող չի հանդիսանում հայկական հարցի լուծումը իր վրա վերցնել՝ երևի ընդհանուր եւրոպական հաւասարակշռութիւնը չը խախտելու համար... Նոյնիսկ Ռուսաստանը, որ Բեռլինի դաշնագիրը ստորագրող մեծ պետութիւններից մէկն է հանդիսանում և որը իր միսսիան է ընտրել հայերի դատի պաշտպանութեան գործում, կտրուկ միջոցների չէ դիմում Թիւրքահայաստանում մտցնելիք ռէֆորմների հարցը բաւարար կերպով լուծելու վերաբերմամբ:

Ձեզ ապացոյց՝ Դումայի պատգամաւոր Ա. Չխենկէլիի կարծիքը Ռուսաստանի վերաբերմամբ «Մշակի» թղթակցին յայտնած: «Եթէ ռուս զօրքերը գրաւելու լինեն Թիւրքահայաստանը,—յայտնում է Ա. Չխենկէլի,—այն կողմը կայ Աւստրիան, որը կը գրաւէ Նովօ-Բազարի սանջակը, որով իրարից կանջատվեն Սերբիան և Չերնոգորիան, հետևաբար և Սերբիան այլևս հնարաւորութիւն չի ունենայ դէպի ծով առաջ խաղալ, մի բան, որ երբէք ցանկալի չէ Ռուսաստանի դիւանագէտների համար (ընդգծումները մերն են Գ. Ս.), քանի որ սա համարվում է բալկանեան սլաւօն պետութիւնների հովանաւորը և նրանց պաշտպանը» և այլն:

Այդպիսով ուրեմն եւրոպական պետութիւնները կարծէք ջուր են ծեծում հայկական խնդրի վերաբերութեամբ, թէպէտ նրանցից իւրաքանչիւրը իր հերթին ցանկութիւն ունի, որպէսզի հայկական նահանգներում բարեկարգութիւններ մտցնելու հարցը իր բաւարար լուծումն ստանայ: Բայց և այնպէս դրանցից և ոչ մէկը մի ակտիվ ձեռնարկութեան չէ դիմում այդ հարցը ինքնուրոյն կերպով լուծելու՝ երկիւղ կրելով, ինչպէս ասացի, եւրոպական ներդաշնակութիւնը չը խախտելու նկատմամբ... Կամ թէ՝ ով կը հաւատայ, կամ ում դարձն է կարվել, որ դրանցից որևէ մէկը դուրս գայ և նորից կրակ ու արիւն տարածի Թիւրքահայաստանում, թէ ինչ է՝ մի անտէր ու անտիրական ազգ կը փրկվի սուլթանների եաթաղանից, որը սովոր է միշտ արիւնի շիթեր դուրս քամել հայ շինականի թիկունքից...

Միւս կողմից՝ այդ բոլորից դատելով մարդ գալիս է այն համոզման, որ եւրոպական մեծ պետութիւնները յաւակնութիւն ունեն միայն առաջարկելու թիւրքաց կառավարութեան, որ սա ինքնաբերաբար վեր կենայ և իրագործի Թիւրքահայաստանում մտցվելիք բարենորոգումների խնդիրը: Բայց Թիւրքիան «բալի-բալի» անելով եւրոպական պետութիւնների այդ առաջարկութեան՝ նախ կը թաղի հայկական բարենորոգումների հարցը Անատոլուի ձորերում և ապա, երբ կանցնի բալկանեան մղձաւանջը, նա, թիւրք կառավարութիւնը, ինչպէս Համիդի յաջորդ, իսկական ռէֆորմների փոխարէն Թիւրքահայաստանում կը մտցնի ջարդեր ու ջարդեր, որպէսզի հայ տարրը ջնջվի եւրոպական աշխարհագրական քարտէզից և հայկական հարցը մեռնի յաւիտենականապէս... Այստեղ հանդերձ՝ երիտասարդ-թիւրք ռէֆորմատորները իրանց սովորական օրօրը կերգեն եւրոպական դիպլոմատիայի ականջին, մի շատ հանրածանօթ օրօր, որով սուլթանների քաղաքագէտները դարերից ի վեր կարողացել են հիպնոզել եւրոպական քրիստոնեայ դիւանագէտներին, որոնք հեռուից-հեռու «բարերար հոգաբարձուներ» են հանդիսանում որբացած և տարաբաղդ հայերին...

Այդ բոլորից յետոյ թող ոչ ոք չը հաւատայ, որ եւրոպական դիպլոմատիան ակտիվ միջոցների դիմելով ճնշում գործ կը դնի թիւրքաց կառավարութեան վրա՝ վերջ տալու հայկական բարենորոգումների խնդրին: Կամ թէ ոչ ոք թող յոյս չը կապի այն բանին, որ թիւրք կառավարութիւնը խոստանալով ցանկալի ռէֆորմներ մտցնել Թիւրքահայաստանում առանց եւրոպական գերագոյն հսկողութեան կամ առանց մի որևէ մեծ պետութեան կողմից երաշխաւորված կոնտրոլի՝ ինքնաբերաբար կը տայ այն, ինչ որ պահանջում են հայկական բարենորոգումների նախաձեռնողները: Այս գիտնալու են ամենքը, որ թիւրքաց կառավարութիւնը ռէֆորմների տեղ ջարդեր կառաջացնի աւերված և անհետացող Հայաստանում, որպէս զի էլ աւելի աւերվի և անապատ դառնայ հայ-երկիրն ու հայ աշխարհը... իսկ հայի բողոքը, հայի աղերսը՝ միայ անլսելի, անարձագանք թէ իրան՝ թիւրք կառավարութեան և թէ Եւրոպայի մօտ:

Սակայն, երբ այդ բողոքը, կամ հայի այդ աղերսը ոչ ոքի մօտ գին չունի կամ ոչ ոք չէ լսում, ապա ինչ է մնում հային անելու, եթէ ոչ կրկնել մեր մեծ բանաստեղծի անմոռանալի խօսքերը՝

Թիւրքին միտքը դէպի Բալկան՝
Իսպառ մոռցաւ նա Հայաստան,
Նրան պէտք է լոկ մեր փարան,
Ապա որին մենք գանգատինք...

Այո, դուցէ Թիւրքին հարկաւոր է հայերի դատած փարան, հայերի ճակատի քրտինքով դատած փարան: Եւ հայ տարրը իբրև մի կթի կով՝ թիւրք կառավարութիւնը ամեն կերպ կթում-քամում է հայի դառն աշխատութեան քրտինքը և ծծում է հայի արիւնը... Այո, նրան հարկաւոր է մեր փարան... Եւ եթէ այդ փարայի շլացուցիչ փայլն էլ չը լինէր, թիւրք քաղաքականութիւնը վաղուց արդէն ջնջած կը լինէր հայ տարրը թիւրքական կայսրութեան քարտէզից:

Գ. Սիմոնեան

Նոր-Բայազէտ

ԲԱԼԿԱՆԵԱՆ ԹԵՐԱԿՂԶՈՒՄ

ԲԱԼԿԱՆԵԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

10 և 11 օգոստոսի

Լոնդոն.—Րէյթերի ստացած տեղեկութեան համաձայն՝ Լոնդոնում ոչինչ յայտնի չէ [illegible]

Հռոմ.—«Ջիօրնալէ-դ՚Իտալիա» [illegible] նականապէս չի վերանայ. առաւել ևս հակառակութիւնը միւս նախկին դաշնակիցների միջև, մանաւանդ յոյն-բոլգարական հակառակութիւնը հաւանական առիթով կարող է յետագայում շատ խոշոր չափեր ստանալ. Կրուպէնսկիի կարծիքով՝ Բոլգարիան ուժեղ ռազմասէր ազգ է, չափազանց զարգացած ազգային զգացմունքով և պատերազմական լուրջ պատրաստութեամբ. Բոլգարիան շուտով կը կազդուրվի իր կրած գժբաղդութիւններից և մեծ դեր կը խաղայ. Ի վերջոյ Կրուպէնսկին այն կարծիքն յայտնեց, որ բոլգարների կատարած անգթութիւնների մասին տարածված լուրերը չափազանցութիւն են.

Կ. Պոլիս.—Ներքին գործերի մինիստր Թալէաթ-բէյը Իզզէթ-փաշայի ուղեկցութեամբ գնաց Ադրիանուպոլիս.

Աթէնք.—Գիւմիւլջինայում յոյն և մահմեդական համայնքները Սալոնիկի միտրոպոլիտի միջոցով մեծ պետութիւնների վեհապետներին մի ուղերձ ներկայացրին, աղերսելով որպէսզի Գիւմիւլջինայի ազգաբնակութիւնը նորից չը ձգեն Բոլգարիայի անգութ լծի ներքոյ.

Աթէնք.—Սալոնիկից հաղորդում են, որ յունական իշխանութիւնները յանձնեցին Գիւմիւլջինա քաղաքը բոլգարական զօրքերի [illegible]

Աթէնք.—Արքայական հրովարտակով արձակված է ցամաքային զօրքերի 7 [illegible]

Դեդէաղաչից, որը շուտով պէտք է անցնի բոլգարների ձեռքը, հեռացել են յոյներն ու մահմեդականները, գաղթելով յունական շրջանը.

Բուխարէստ.—Օգոստոսի 11-ին արտաքին գործերի մինիստրութեան մէջ տեղի կունենայ հաշտութեան դաշնագրերի հաստատման փոխանակումը.

Սօֆիա.—Բոլգարական գործակալութիւնը հերքում է Կ. Պոլսից տարածված այն լուրը, թէ Բոլգարիան անմիջական բանակցութիւններ է վարում Թիւրքիայի հետ. Բոլգարիան Ադրիանուպոլսի հարցը վերջնականապէս համարում է լուծված Լոնդոնի դաշնագրով, ուստի հիմք չը կայ անմիջական բանակցութիւններ վարելու Բ. Դրան հետ այդ հարցի առիթով.

Բէլգրադ.—Հսկայական պատրաստութիւններ են տեսնվում դիմաւորելու զօրքերի մուտքը Բէլգրադ օգոստոսի 11-ին. Այդ օրը միաժամանակ տեղի կունենայ Թագաւորող հարստութեան հիմնադիր Կարագէօրգիի արձանի բացումը.

Ցետինիէ.—Բալկանեան 2-րդ պատերազմին մասնակցող չերնոգորական զօրքերը հաւաքվում են Միտրովիցայում, ուր, տուն գալուց առաջ, կը մնան կարանտինում.

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

10 և 11 օգոստոսի

Սեվաստոպոլ.—Երէկ ցերեկվայ ժամը 3 և 30 րոպէին Թագաւոր Կայսրը դիտեց Սև-ծովեան նաւատորմի վարժութիւնները.

Սեվաստոպոլ.—Նոյնն Կայսերական Մեծութիւնների գալստեան առիթով Սեվաստոպոլի իշխանութիւնները ազատեցին զանազան անձանց ադմինիստրատիվ կալանաւորութիւններից և տուգանքներից.

Պետերբուրգ. (Պաշտօնական). - Կայսերական պալատի մինիստրի հեռագիրը. «Օգոստոսի 9-ին, ցերեկվայ ժամը 4-ին, Թագաւոր Կայսրը բարեհաճեց այցելել հիւսիսային նաւամատոյցում կանգնած Սև-ծովեան «Գէորգի Պոբէդոնոսէց», «Պանտէլէյմոն», «Ռոստիսլաւ», «Կագուլ» և «Պամեատ Մերկուրիա» ռազմանաւերը. Երեկոյեան ժամը 8-ին Կայսերական «Շտանդարտ» զբօսանաւի վրա Բարձրագոյն ներկայութեամբ տեղի ունեցաւ ճաշկերոյթ, որին բացի սվիտայի անձերից՝ հրաւիրված էին մասնակցելու նաև նաւահրամանատարներն ու ծովային բարձրաստիճան օֆիցէրները. Ճաշին նուագում էր Սեվաստոպոլեան նուագողների երաժշտախումբը».

Պետերբուրգ.—Ի նկատի առնելով մամուլի մէջ երևցած լուրերը [illegible]կան յածանաւը յուլիսի 30-ին Սև ծովը անցնելու մասին, որը այժմ Պոլսումն է, տեղեկատու բիւրօն տեղեկացել է արժանահաւատ աղբիւրից, որ ներկայ փաստը չէ կարելի ընդունել իբրև քաղաքական մի ակտ [illegible] կողմից. Այնու ամենայնիւ, սկզբունքային նկատումներից դրդված, Կ. Պոլսի ռուսական դեսպանին յանձնարարվեց Բ. Դրան ուշադրութիւնը հրաւիրել, որ դրանով Թուրքիան թոյլ տուեց խախտել գոյութիւն ունեցող դաշնագրերը, որը չը պէտք է տեղի ունենար 1856 թւի Պարիզեան, 1871 թւի Լոնդոնեան և 1878 թւի Բերլինեան դաշնագիրների յօդուածների հիման վրա.

Սեվաստոպոլ.—Ժամը 3-ից քիչ անց Թագաւոր Կայսրը Օգոստափառ աղջիկներով ու սվիտայով աւտոմօբիլով գնաց Խերսոնի վանքը. Նորին Մեծութիւնը այցելեց տաճարը, ապա բարեհաճեց շրջագայել և դիտել պեղումները. Երեկոյեան ժամը 6-ին Թագաւոր Կայսրը վերադարձաւ «Շտանդարտ» զբօսանաւով. ճանապարհին ժողովուրդը ողջունում էր իր սիրեցեալ Վեհապետին.

Խարբին.—Խարբինի մօտակայքում աւելացել են աւազակախմբերը.

Իշլ.—Եկաւ իտալական գեներալ Կանէվան զինւորական գործակալ Ալբրիչիի և երկու օֆիցէրների ուղեկցութեամբ. Եկողները ընդունվել են ֆլիգել-ադիւտանտի կողմից և մնացել են իբրև կայսրի հիւրեր.

Եկաւ էրցհերցոգ Ֆրանց-Ֆերդինանդը իր ամուսնու հետ.

Գեներալ Կանէվան ունկնդրութեան է ընդունվել կայսրի մօտ 20 րոպէաչափ.

Իշլ.—Գեներալ Կանէվան իրան ուղեկցող օֆիցէրների հետ միասին հրաւիրվել էր կայսրի վիլլան ճաշելու. Ճաշին ներկայ էր նոյնպէս էրցհերցոգ Ֆրանց-Ֆերդինանդը, որ եկել էր շնորհակալութիւն յայտնելու իրան բոլոր զինված ույժերի գեներալ-տեսուչ նշանակելու համար.

Վիեննա.—Չեխական ճեմարանը արքունից 6 շաբաթ առաջ ճեմարանի պատուաւոր անդամ էր ընտրել ռուս պրոֆ. Ուսպէնսկիին և առաջարկել ճեմարանի նախագահ էրցհերցոգ Ֆրանց-Ֆերդինանդին ի հաստատութիւն, բայց վերջինս մերժել էր հաստատել այդ ընտրութիւնը.

«Նէյէ-Ֆրէյէ-Պրեսսէն» տեղեկացել է, որ Ուսպէնսկիին չը հաստատելը բացատրվում է քաղաքական մօտիվով, որովհետև հաւաքած տեղեկութիւններից երևացել է, որ Ուսպէնսկին պանսլաւօնական շարժման պարագլուխներից մէկն է. Իր ժամանակին մերժել են հաստատել նաև Լէվ Տոլստոյի ընտրութիւնը իր աշխարհահայեացքների պատճառով.

Վիեննա.—Նահանգական դատարանը իտալահպատակ Սալվադոր քահանային լրտեսութեան համար դատապարտեց 1 տարի և 6 ամսվայ բանտարկութեան.

Թաւրիզ.—Ապշէրօնեան գունդը այստեղ տօնեց Մեծ Իշխան Գէօրգի Միխայլովիչի շէֆութեան 50-ամեակը. Մաղթանքից յետոյ նախաճաշ առաջարկվեց ներկայ եղող ռուսական և օտարերկրեայ հիւպատոսներին ու ռուսական գաղութի անդամներին.

Բագու.—Վերջին օրս գործադուլաւորներից վերսկսեցին աշխատանքները 1033 հոգի 21 ձեռնարկութիւնների մէջ.

Նօբէլի ընկերութիւնը յայտնել է գործադուլաւորներին, որ, բացի առաջարկվածներից, ուրիշ ոչ մի զիջումն և ռոճիկի յաւելումն չի լինի. Այն բանւորների վերաբերմամբ, որոնք չեն վերսկսի աշխատանքները օգոստոսի 12-ի առաւօտեան, ընկերութիւնը իրան ազատ կը զգայ պարտաւորութիւններից. Կասպիական ընկերութիւնը առաջարկել է հաշիւ վերցնել այն բանւորներին, որոնք, համաձայն վարչութեան յայտարարութեան, չեն վերսկսել աշխատանքները օգոստոսի 7-ին.

Թէհրան.—Նոր կաբինետ կազմելու փորձը անաջող անցաւ. Փոխադարձ պառակտումների շնորհիւ մինիստրները այլևս չեն յաճախում մինիստրութիւններ.

Քիրմանշահի մօտիկ տեղի է ունեցել ժանտախտի չորս նոր դէպք.

Մեքսիկա.—Մայրաքաղաքի մօտիկ գտնվող Զելիկի դաստակերտի վրա ապստամբների կործած յարձակման ժամանակ թեթև կերպով վիրաւորվել է գերմանահպատակ Լօխտը. Նրա եղբօրը ապստամբները տարել են ու գնդակահարել. Գերմանական դեսպանի պահանջմամբ մեքսիկական կանոնաւոր զօրքերը հետամուտ եղան և ցրեցին ապստամբներին, սպանելով նրանցից 80 հոգու.

Վաշինգտոն.—Մեքսիկական սահմանի վրա կենտրոնացած 11,000 զօրքը մտադրութիւն կայ ուժեղացնել և արշաւախմբով.

Նովո-Ուրգենչ.—Խիվայում գիշերը դաւաճանօրէն սպանված է Խիվայի խանի առաջին մինիստր Սէիդ-Իսլամ-Խօջան.

ՀԱԱԳԱՅԻ ԿՈՆԳՐԷՍԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

10 և 11 օգոստոսի

Հաագա.—Խաղաղութեան կոնգրէսը խօսեց յօգուտ Գերմանիայի և Ֆրանսիայի մերձեցման և ցանկութիւն յայտնեց, որպէսզի Անգլիայի և Միացեալ Պետութիւնների միջև եղած վէճը, Պանամայի Ջրանցքի մասին հրատարակված օրէնքի առիթով, ներկայացվէր Հաագայի միջնորդ դատարանին, եթէ չաջողվի դիպլօմատիական ճանապարհով լուծել. Կոնգրէսը ցաւակցութիւն յայտնեց, որ միջազգային ֆինանսական շրջանները բալկանեան պատերազմի ժամանակ աջակցում էին պատերազմողներին. Անհրաժեշտ է համարված անմիջապէս կազմել նախապատրաստական յանձնաժողովներ, որպէսզի կոնգրէսը կարողանայ կայանալ 1915 թւին.

Հաագա.—Կայացաւ խաղաղութեան կոնգրէսի վերջին նիստը. Որոշված է հեռագրով շնորհակալութիւն յայտնել Ամերիկայի Միացեալ-Պետութիւնների նախագահին խաղաղութեան շարժման օգտին ցոյց տուած վերաբերմունքի համար, նմանապէս ընդունված է մի բանաձև, որով առաջարկվում է ամերիկական կառավարութեանը չամրացնել Պանամայի ջրանցքը և ցանկութիւն է յայտնվում, որ Բեռնի բիւրօն և խաղաղութեան ընկերութիւնները ուրիշ երկիրների՝ մշտական յարաբերութիւնների մէջ մտնեն մեծ հեռագրական գործակալութիւնների հետ. Մամուլը այն միտքն է յայտնում, որ ցանկալի է, որպէսզի միջնորդ դատարանի խնամատարը ապագայում էլ աւելի զարգանայ. Առաջիկայ կոնգրէսը կը գումարվի Վիեննայում 1914 թւին. 1915 թւին կոնգրէսը հրաւէր է ստացել գումարվելու Սան-Ֆրանցիսկոյում.

ԹԱՒՐԻԶԻ ՀԱՅՈՑ ՄԱՐՏԻՐՈՍԱՊԱՏ ԿԱԼՈՒԱԾԸ

Թաւրիզ, 10 օգոստոսի

Պարսկահայոց մեծ գաղթականութիւնից յետոյ Թաւրիզում մնացած թէ եկւոր հայերը հետզհետէ շատացան, և ուզելով դուրս գալ սովորութիւն դարձած եկեղեցիների գաւիթներում ննջեցեալ թաղելու անյարմարութիւնից, մանաւանդ տեղի սակաւութեան պատճառով, այն ժամանակի առաջնորդը դիմել է շահնշահի կառավարութեան և ուզել հայ ազգաբնակութեան համար հանգստարանի տեղ քաղաքից դուրս. Թաւրիզ նստող թագաժառանգը կամ ընդհանուր կառավարիչը շահի (Փաթ Ալի) հրամանով Թաւրիզի հայերին է նուիրել քաղաքի հարաւային ծայրում այսօրվայ հանգստարանը մի ընդարձակ հողաբաժնով. Հայ ժողովուրդը նիւթական միջոց չունենալով նուիրված հողի ամբողջութիւնը ցանկապատելու, ըստ որում մեծ գումար էր պահանջվում այդ բոլորի համար, հանգանակութեամբ կարողացել է այսօրվայ հանգստարանի շուրջը պարսպապատ անել, մնացած ընդարձակ հողամասը թողնելով ապագայի կարգադրութեան. Հողաբաժնի այս ու այն մասը մերթ ընդ մերթ վարձու է տրվել սրան ու նրան ցորեն և այլ հացահատիկներ ցանելու համար. միևնոյն ժամանակ յիշեալ հողաբաժինը գրգռել է հարևան Թուրք կալուածատէրերի ախորժակը հողի այս ու այն կտորը խլելու և յափշտակելու մտքով.

1877 թւականին մի ինչ-որ կալուածատէր աղա Թաղի փորձել է տիրապետել հողերը, առաջնորդարանը բողոքել է, և նոյն թւականի հաքիմը՝ Ֆարման-Ֆարմանը, Մելիք Ղասըմ Միրզան, այսօր կենդանի յայտնի Իմամ Ղուլի Միրզայի հայրը ճանաչելով Թաւրիզի հայ հասարակութեան իրաւունքը՝ հաստատել է այն մի հրամանագրով, որ հողը պատկանում է հայ հասարակութեան, ուստի ոչ ոք իրաւունք չունի ձեռք պարզելու նրան. Տարաբաղդաբար Ֆարման-Ֆարմանի հրամանագիրը կորել է առաջնորդարանից ժամանակի ընթացքում.

Հարցն առաւել սուր կերպարանք ստացաւ Սարդարական առաջնորդ հանգուցեալ Ստեփաննոս եպիս. Մխիթարեանի օրով. Միջանկեալ ասեմ, որ Մխիթարեան եպ. Մարտիրոս անուն մի մեռած հայի մարմինը կարգադրեց թաղել յիշեալ հողամա-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԲԱՂԴԻ ԽԱՂՈՒՄ

Թիւրքիայի յախուռն քայլը նորից վիճելի է դարձնում Թիւրքիայի իր իսկ ապագան և սաստիկ մեծ մտահոգութիւն է պատճառում Ռուսիայի կողմից բռնվելիք դիրքի մասին. սա գնդեր է հաւաքում և պատերազմական մթերքի նորանոր պատրաստութիւն տեսնում—իբր թէ եղածը բաւական չը լինէր—Թիւրքական և Ռուսական Հայաստանի սահմանի վրա, կովկասեան շրջանում. Երազը հինաւուրց է, և այդ մասին մենք այլ անգամ խօսել ենք. Ռուսիան ուզում է ծով ստանալ, ազատ ծով, Ասիական Թիւրքիայի միջով, հաղորդակցելով Ալէքսանդրէտի նաւահանգստի հետ. Մոսկովեան կայսրութիւնը ամէն փորձ անում է և առել է իր հովանու տակ հայերին և դիւանագիտօրէն նեցուկ է տալիս նրանց և դէպի ապստամբութիւն գրգռում և վարպետութեամբ պատրաստում է նրանց իր հաւատարիմ գործակալների ձեռքով բարեդէպ րոպէի համար.

Եւ ահա ինչպէս երիտասարդ Թիւրքերի անհեռատես և անչափազէտ քաղաքականութիւնը նորից վիճական է դարձնում ասիական խնդիրը և կորցնելու վտանգին մատնում եւրոպական վերջին ամբողջութիւնը և Ասիայում առ միշտ ամրապնդվելու փառքը, կամ առ նուազն յարուցանում բարդ հարցեր ու կնճռոտ շահերի մաքառումներ և հեգեմօնական անթեղված բաղձանքներ, որոնք բոլորն ի կորուստ Թիւրքիայի են առնելու.

Կ. Պոլսում առ այժմ, մինչ Բոլգարիային հատուցումն անելու ցնծութիւնն է հրաւիրվում և Թրակիան յետ ստանալու յոյսը տածվում, եւրոպական դեսպանները կենտրոնական կառավարութեան և հայ պատրիարքութեան ներկայացուցիչների հետ բարենորոգումների խնդիրն են ծեծում և Հայաստանում հնարաւոր գոյութեան պայմանների մասին մտածում. Ոչինչ աւելի խորթ և աւելի օտարոտի, քան այդ դրութիւնը.

Ուստի կարևոր է փոքր ինչ լոյս անել ընթերցողին հայկական հարցի վրա՝ համառօտիւ յիշեցնելով նրա անցեալը և ներկայ վիճակը, մինչդեռ բալկանեան քաօսը օր աւուր աւելի տակն ի վեր է յուզվում և եւրոպական դիւանագիտութիւնը ողորմելի կերպով ոլոր-մոլոր է լինում իր ճանապարհի վրա.

* * *

Դեռ չէր անցել բոլգարական կոտորածների վրա (1875) քանի տարի, երբ Եւրոպան ցնցվում էր զայրոյթով հայկական ջարդերից՝ 1894—1896-ին. Եւ եւրոպական այդ զայրոյթը արծարծված և ույժ առած, խորհրդարաններում, հանդիսաւորապէս Կ. Պոլսի մարդասպանների դէմ արտասանված մեծաբարբառ խօսքերից, որոնք գրգռում էին քիւրդերի մոլեգնութիւնը անզէն և խաղաղ հայ ժողովուրդների դէմ, ուրիշ բանի չէր ծառայում՝ բայց եթէ բորբոքել ատելութիւնը և գահավէժ իջեցնել հայերի վրա մուսուլմանների արհնախանձ վրէժխնդրութիւնը, լցնել տակաւին չը մեղմացած մարդախողխողութեան չափը, ապահովել անպատուհասութիւնը բիւզանդական ջոջերի. Մեծ պատասխանատուն Եւրոպան ինքն է, այն ամենի, ինչ կարողացել է գործել Թիւրք կառավարութիւնը աւելի վայրագ և աւելի խժդժական. Եւրոպան՝ որ երբէք չը կարողացաւ գալ համաձայնութեան ազդուօրէն միջամտելու և իրանից պատկառեցնելու Կ. Պոլսի իշխանութիւնը, և լայնացնել տալու այն բարենորոգումները և այն կարգաւորումները որոնք, մի անգամ որոշված, պէտք էր, եւրոպական արժանապատւութեան ի պահպանութիւն, ամենայն ճշգութեամբ ի գործ դրվէին. Իսկ, հակառակը, սուլթանը ոչ միայն պայմանաւորված ու խոստացված բարեփոխութիւններն ի գործ չէր դնում, այլ կզալով իրան եւրոպական երկպառակութեան շնորհիւ պաշտպանված և ծածկաբար էլ գրգռված այս կամ այն ազգից, որ Փոքր Ասիայում գերիշխելու թագուն նպատակներ ունէր, աւելի խստանում էր խոշոր ջարդեր անել տալու իր հրամանների, ծանրագոյն վրէժխնդրութիւնների, դաժան ճնշումների մէջ.

Ռուսաստանը, որը ամենից գաղտնի պահած չէ եղել իր հողեր գրաւելու տենչը Հայաստանում, այն ժամանակ ընթացող համբաւին նայելով՝ պատրաստել էր չէրքէզների և քիւրդերի արշաւանքը, որպէսզի օգտվի առիթից միջամտելու և ձեռքի մի հարուածով Թիւրքական նահանգը իր կալուածքի հետ միացնելու. Բայց միւս պետութիւնները, և որոշակի Անգլիան, արթուն էին և, նախ քան Ռուսիոյ մէն-մենակ միջամտելը Կ. Պոլսում, որոշեցին հաւաքաբար միջամտել իբր քաշելով իրանց ետևից Պետերբուրգի կառավարութիւնը, որը, յետոյ, պիտի այնպէս հայածված լինէր սաստիկ խղճահարութիւնից, որ հակառակ կանգնէր Անգլիայի և Իտալիայի գործողութեանը, անաջողութեան մատնելով ընդդէմ Թիւրքիայի և ի նպաստ հայ ժողովրդի Լօնդօնում ծրագրված խորհուրդը. Անգլիական կառավարութիւնը, առ փոքր-փոքր, սառեցնելով, չը պատասխանեց այն փութացումներին, որ Հռոմի կողմից էին լինում, ու տակաւին համաձայնութեան եկաւ Ռուսաստանի հետ. Սուլթանն այլ ևս չը նեղվեց Եւրոպայի կողմից, Հայաստանում կատարվածին պատասխանատու իր պաշտօնեաները այլ ևս չենթարկվեցին այնքան երկիւղալի հարցաքննութեանը, և դժբաղդ հայ ժողովրդի վիճակը աւելի ևս քան առաջինը դարձաւ սոսկալի.

— Եւրոպան—օրեր առաջ ինձ մի ուսեալ հայ դիտել էր տալիս,—Թիւրք կառավարութեան ստեղծած պայմանների իսկական պատասխանատուն ինքն է. Չի եթէ Եւրոպան ինքը հայերի վիճակը հոգալու գործը ձեռք առած չը լինէր, եթէ այդ մասին նա կենտրոնական կառավարութեան գլուխը ցաւեցրած չը լինէր, եթէ ամէն անգամ որ ստուգվում էր թէ կոտորած է եղել՝ նա չը սպառնար Թիւրքիային իբր թէ նրա վերջն հասել է՝ առանց յետոյ գէթ մի հաց ու փորձ անելու և առանց մի պատիժ նրան կրել տալու, Թիւրք կառավարութիւնը ի վերջ բանի մեզ խաղաղ կը թողնէր. Գոնէ կեանքը, եթէ ոչ ինչքն ու պատիւը հայերի, խնայված կը լինէր. Դրա փոխանակ, այսօր հակառակն է պատահում. Հայ ժողովուրդը փոխն ի փոխ կամ Ֆրանսիայի, կամ Ռուսաստանի, կամ Անգլիայի, կամ որևէ կերպով՝ Եւրոպայի պաշտպանութեան տակ է առնվում, և Թիւրքերի աչքում նա համարվում է Եւրոպայի Բենիամինը, ուստի և, ըստ Թիւրք բարոյականութեան և իմացականութեան, ուրիշ բանի արժանի չէ, բայց եթէ ջարդվելու. Այդ վարմունքով, եւրոպական դիւանագիտութեան տատանմունքը, մեզ օգնելու գիտումն հանդերձ մեզ այնքան է վնասել, որքան գուցէ մեզ վնասելու կարող եղած չը լինէր ինքը Թիւրք կառավարութիւնը. Վասնզի—ինչու թագցնենք—հայ կոտորածները 1878 թւականից այս կողմ, այն է Բերլինի դաշնագրութեան օրից, տեղի են ունեցել ոչ այնքան հայ ժողովրդի՝ որքան եւրոպական դիւանագիտութեան ատելու պատճառով.

* * *

Գլադստօնը, 1894-ի կոտորածներից յետ, նզովք էր արձակում Կ. Պոլսի մարդասպաններին և հաւաստացնում էր, որ Եւրոպայի համաձայնութիւնը մի խղճալի, մի թշուառ կատակ է երևում Թիւրքիային, որ պետութիւններից ոմանք յայտնապէս պաշտպանել և պահպանել են մարդասպաններին և որ դեսպանութիւնների ներկայութիւնը Կ. Պոլսում իբրապէս ծաղրատեղի դարձաւ և մի տեսակ նեցուկ նրա չարագործութիւններին. Բայց երբ անգլիական կառավարութիւնը, որ իր Կ. Պոլսի դեսպանի միջոցով ղեկավարում էր եւրոպական դիւանագիտութիւնը, պարտաւորվեց վճռականապէս իր վրա վերցնել Թիւրքական կառավարութեան հանդէպ հայ ժողովրդին պաշտպանելը և լինել ռուս դեսպանի դիմադրութիւններին Լօնդօնում, ուրիշ ոչինչ չարաւ՝ բացի մի ժամանակ անգործ նստելուց, մինչև որ Եւրոպայի

սում, և այդ օրից հողը կոչվեց Մարտիրոսապատ։

Ազգային հողի՝ Մարտիրոսապատի հարևան կալուածատէր աղա Թաղին և որդին՝ Մոյինը Վուզարէ Իբրահիմ խան՝ նոր ստրնձգութիւններ կատարեցին Մարտիրոսապատը խլացնելու։ Մխիթարեան եպ. մեծ ոյժ էր,նրան յաղթել չէր կարելի, մանաւանդ երբ արդարութիւնը հայ հասարակութեան կողմն էր. Մխիթարեան եպիսկոպոսի և միւսների մէջ շինվեց պայմանագրի նման մի թուղթ, որի զօրութեամբ 3 տարի ժամանակ էր նշանակվել հողամասը ցանկապատելու հայ հասարակութեան կողմից։ Հարկաւ սխալ էր հանգուցեալ Մխիթարեանի այդ գործելակերպը, թէպէտ ինքն հանգուցեալը վստահ էր, որ կարող է ցանկապատել 3 տարվայ ժամանակամիջոցում. բայց ինչ օգուտ, որ 1893-ի խոլերային զոհ գնաց հզօր Մխիթարեանը, և գործը մնաց կիսակատար մինչև մեր օրերը՝ շնորհիւ Թաւրիզի թեմակալների և ազգային իշխանութեան անփութութեան և անգործութեան։

Որովհետև աղա-Թաղիի որդի Իբրահիմխանը Մարտիրոսապատ ազգապատկան կալուածքը իր սեփականութիւնն էր համարում և անգամ այս ու այն անձին շնորհներ անում, հողից մասեր ծախում կամ նուիրում. օրինակ՝ մի ոմն դարվիշ Բուլբուլի խնդրանաց վրա, որ մի խրճիթ շինելու համար մի մաս շնորհէ, կեղծ կալուածատէրը 4 բաթման նուիրել է երգասաց դարվիշին 5—6 խալվար հողից. այս պատճառով անցած տարվայ աշնանից, նախապէս Կարապետ սրբազանի և ապա թեմակալ Մելիքթանգեանի կողմից երևան հանվեց խնդիրը՝ վերջնականօրէն վճիռ կայացնելու, որ այլևս որևէ անձի ոտնձգութեան առարկայ չը դառնայ։ Դարվիշ Բուլբուլը, որ իբրև շնորհ 4 լիտր հող էր նուէր ստացել, թղթի վրա բաթմանը խալվար անելով - լիզելով և շինելով հարկաւ—տէր է եղել 400 լիտրի և ծախու հանել։

Անցած աշնանից գործի կարգադրութիւնը յանձնվեց վաճառականապետ աղա Զ. Նազարբէգեանի ձեռնհասութեան։

Դատը տարաբաղդաբար երկար ու դանդաղ ընթացք ստացաւ և այդ ժամանակամիջոցում գործերը կերպարանափոխ եղան։ 2—3 ամիս առաջ Իբրահիմ խան առաջնորդարանում տրամադրութիւն ցոյց տուեց 2 խալվար հողը թողնել հայ հասարակութեան և մնացածի մասին դարվիշի հետ համաձայնութեան գալ և գուցէ մի ինչ-որ գումար վճարելով բոլորին տէր դառնալ։ Սակայն և այնպէս մեր կողմից հանդէս բերված անփութութիւնն ու յանցաւոր ձգձգումները այն չափին հասան, որ ինքնակոչ կալուածատէր դարվիշը 400 լիտր հողը ծախեց ռուսահպատակ և ռուսաց հիւպատոսարանի պաշտօնեայ մահմեդական Բաբաջոֆի կնոջը այն իմանալի ծրագրով, որ հողը յանձնվի երկածէ ձեռքերի և դատը ռուսաց հիւպատոսարանի պաշտպանութիւնը վայելէ։ Այդպէս էլ եղաւ։

Ներսէս վ. Մելիք-Թանգեանի գրաւոր պահանջումների հետևանքով 10 օր առաջ նահանգական ատեանում, Շուջա-ուդ-Դօվլէի և ռուսաց հիւպատոսի համաձայնութեամբ, տեղի ունեցաւ Մարտիրոսապատ կալուածքի դատաստանը. հայոց առաջնորդարանի կողմից դատը պաշտպանում էր Զ. Նազարբէկեան աջակցութեամբ փոխանորդ Կարապետ և Հմայեակ քահանաների. հակառակ կողմից փոխանորդ էր ռուսահպատակ Հաջի Միրզա աղան և հիւպատոսարանի պաշտօնեայ Վեդինսկին։

Որչափ կարողացայ իմանալ, մուշտէիդը գրաւոր վճիռ է յանձնել դարվիշի ձեռքը և նրա սեփականութիւնը արդարացի համարել, հետևաբար նրա վաճառումն էլ օրինաւոր։ Վեդինսկին հարց է տալիս մերոնց, թէ ուրիշ ինչ դօկումենտ ունի առաջնորդարանը ներկայացնելու, բացի եղածներից. Բերդաթաղի ծխականների քահանայ տէր-Հմայեակ գրպանից հանում և ցոյց է տալիս Վեդինսկուն Մխիթարեանի օրօք գրված պայմանաթուղթը, որի մէջ 3 տարուց պէտք է ցանկապատ կառուցվէր։

Ցեչեալ թղթի մերկացումն աւելի ոյժ է տալիս հակառակորդ կողմին. հողը համարվում է Բաբայօֆի կնոջ սեփականութիւնը, և հայ հասարակութիւնը զրկվում է իր դարաւոր սեփականութիւնից, շնորհիւ անհոգ և անփոյթ վերաբերմունքի։

Առաջնորդարանի ներկայացուցիչ քահանաները, առանց ստորագրելու անպաստ եզրակացութիւնը, դուրս են գալիս դատարանից։ Մինչև այսօր առաջնորդարանը չէ ստացել դատաստանի վճռագիրը. թէ ինչ կը մտածէ անպաստ եզրակացութիւնը ընտանալուց յետոյ, ինձ յայտնի չէ. ընդհանուրի կարծիքով հայ հասարակութեան համար հարցն սպառված չէ, ու թեմական խորհուրդը իր առաջնորդի հետ կը դիմէ Թէհրան աւելի ազդու միջոցների։

Անձնական շահերով գրաւված Թաւրիզի հայ հասարակութիւնը՝ բացի խուլ աբրտունջից, ոչ մի գրական ցոյց չարեց և իր բողոքի ձայնը հանդէս չեկաւ։ Թիւրքահայերին է վայել արդարև խոր զգալ և շարժում արտայայտել։ Ոչ մի տարակոյս չը կայ, որ եթէ կալուածը անհետ պատկանէր, մինչև հիմա վաղուց ապառված կը լինէր, աւաղ որ հասարակութեանն է....

Այժմ կռիւը Իբրահիմ-խանի և դարվիշի մէջն է. Իբրահիմ բասա է նստել և պահանջում է, որ դարվիշը 400 լիտրի իրաւունք չունի. այդ դատի հետևանքից մեր միամիտները սպասում են Մարտիրոսապատի վերստացման աւելի նշոյլների։

Մնում է առաջնորդարանին պարզաբանել, թէ ինչու այսչափ ձգձգվեց խնդիրը. անպաստ մեր դատին պայմանաթուղթը ինչ գործ ունէր Հմայեակ քահանայի ծոցում, և առհասարակ ծմը պիտի մեղադրել ազգային պատուական կալուածքի անակընկալ կորստի համար։

Հայկազուն

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԴԵՐԱՍԱՆ Ս. ՍԱՖՐԱԶԵԱՆ

Գերեզման իջաւ դերասան Ստեփան Սաֆրազեանը։

Նա իր կեանքի երկրորդ կիսում չէր պարապում դերասանութեամբ, բայց իր կեանքի մի նշանաւոր մասը, այն էլ երիտասարդական օրերը, նա նուիրել էր թատրոնին։

Եւ միևնոյն ժամանակ նա շարունակում էր նայել դերասանական արհեստի և թատրոնի վրա այնպիսի մեծ պատկառանքով, որ յատուկ է միայն թատրոնի գաղափարին նուիրվածներին։

Նա որոշել էր մի յայտնի գումար յատկացնել թատրոնական ֆոնդի համար և առանձին համակրութեամբ էր նայում ժողովրդական բեմի զարգացման վրա։

Մենք առիթներ ենք ունեցել տեսնել նրան հայ բեմի վրա զանազան շրջաններում։ Եւ պէտք է արձանագրենք, որ նա թատրոնական եռանդուն գործողներից մէկն է եղել իր ժամանակին։

Աշխատասէր վերին աստիճանի, տոկուն և անվհատ, նա գործեց երկար տարիներ և մի որոշ անկիւն գրաւեց թատրոնական պատմութեան մէջ։

Մենք տեսանք նրան առաջին անգամ 1880 թւին, երբ նա գտնվում էր Թիֆլիսի դերասանական խմբի մէջ, որի փայլուն աստղը Պետրոս Ադամեանն էր։ Սաֆրազեանը սկսնակ էր և դեռ ևս անփորձ. բայց գիտող էր և աշխատասէր։ Ամեն մի ներկայացում նրա համար կրթարան էր, որը աւելացնում էր նրա հմտութիւնը և հարթում նրա ընդունակութիւնը։

Սաֆրազեանը ի միջի այլոց այն ժամանակ խօսում էր ոչ-պարզորոշ արտասանելով բառերը և գործելով թլուատի տպաւորութիւն, բայց յամառ և անդուլ աշխատանքը կերպարանափոխեցին նրա առոգանութիւնը և նա խսպառ ազատվեց իր պակասութիւնից։

Շատ շուտով նա դարձաւ շրջիկ դերասանական խմբի կազմակերպող և իր ընկերների հետ սկսեց պտտել գաւառական մեր քաղաքները թատրոնական ներկայացումներ տալու նպատակով։ Նա այցելեց Գանձակը, Բագուն, Դերբենդը, Ղուբան, Նուխին, Երևանեան նահանգի քաղաքները և աւանները փոփոխակի աջողութեամբ, բայց անվհատ և եռանդուն անձնուիրութեամբ իր ստանձնած գործին։

Անցեալ դարի 80-ական թւականների առաջին կէսը Սաֆրազեանի թատրոնական գործունէութեան գլխաւոր շրջանն է։

Այդ ներկայացումների ժամանակ սկսեց պարզվել, որ Սաֆրազեանը մի առանձին աջողութեամբ կատարում է թուրքական տիպեր, և Մաղաթեանի «Կըրթ-կըրթ» պիէսը գեղեցիկ առիթ տուեց ցոյց տալու իր ընդունակութիւնը։ Թուրքական բնորոշ շարժումները, հարազատ թուրքերէն արտասանութիւնը, հոգեբանական տարրերի տըպաւորիչ զուգակցութիւնը առաջնակարգ դարձրին նրա թուրքական դերերը ոչ միայն հայկական այն պիէսների մէջ, որտեղ դուրս են բերված թուրքական տիպեր, այլ և, որ նշանաւոր էր սկզբունքային տեսակէտով, նա հանդէս եկաւ իբրև լուրջ դերասանական ոյժ նորակազմ և նորաստեղծ թուրքական բեմի համար, որը զուրկ էր դեռ ևս բուն թուրք դերասանական ոյժերից։

Զգալով այն առանձին կուլտուրական դերի նշանակութիւնը, որը ունի թուրքական բեմի զարգացումը, Սաֆրազեանը սկսեց որոշ կարևորութիւն տալ թուրքական ներկայացումներին և իր ճանապարհորդութիւնների ժամանակ թուրքերէն լեզուով ներկայացումներին յատկացրեց որոշ տեղ և կազմակերպեց առանձին խնամքով թուրքերէն ներկայացումներ Պարսկաստանի Թաւրիզ և այլ քաղաքներում։

Դերասանական նրա գործունէութեանը մասնակցում էին ընկերներ և դերասանուհի Ալմա, որի հետ նա պսակվեց և միասին բաժանեց դերասանական կեանքի ուրախ և տխուր օրերը։

Երկար մաքառումներ տանելուց յետոյ նա որոշեց ընդհատել իր դերասանական կեանքը և ժամանակաւորապէս նուիրվել նիւթական ապահովութեան խնդիրներին։ Եւ իրականութիւնը ցոյց տուեց, որ նա առևտրական ընդունակութիւնների տէր է եղել։ Նա գտաւ աջողութիւն իր նոր ասպարէզում, որին և մնաց հաւատարիմ մինչև կեանքի վերջը, թէև թատրոնի գաղափարը մնում էր նրա համար մշտապէս սրբազան յարգանքի մի առարկայ։

Երբեմնապէս Սաֆրազեանը մասնակցում էր ներկայացումներին, և մենք առիթ ենք ունեցել միասին մասնակցելու սիրողների կազմած մի ներկայացման Բագւում, երբ տրվում էր Ա. Քիշմիշեանի «Օրիորդ Բերոյեանը»։

Սաֆրազեանը մասնակցեց մի դերով հայ թատրոնի յոբելեանական ներկայացմանը Թիֆլիսում։

Մահից մի երկու շաբաթ առաջ նա խոստացած է եղել Ագուլիսում մասնակցել Սևումեանի կազմակերպվող ներկայացմանը, բայց արգելք է հանդիսացել հիւանդութիւնը, որը բարդացաւ և նրան իջեցրեց գերեզման։

Սաֆրազեանը խոշոր դերասանական մեծութիւն չէր, բայց հանդիսացաւ իբրև հայ թատրոնի եռանդուն և աղդինարար գործողներից մէկը որոշ շրջանում, իսկ նրա թուրքերէն լեզուով աչքի ընկնող աջող դերակատարութիւնը ընծայեց նրա գործունէութեան յատուկ կուլտուրական տեղ մեր երկրի թատրոնական գործի պատմութեան մէջ։

Սիրոզ

ԴԵՐԱՍԱՆ Ս. ՍԱՖՐԱԶԵԱՆԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

Օգոստոսի 11-ին տեղի ունեցաւ դերասան Ստեփան Սաֆրազեանի թաղումը։

Առաւօտեան ժամը 10-ին Վանքի Մեծ փողոցի վրա № 26 տանը, յարգողների ու ազգականների մի ստուար բազմութիւն յուղարկաւորեց հանգուցեալի մարմինը դէպի Վանքի մայր տաճարը։

Դագաղի վրա դրված էին եօթ պսակներ, որից մէկը քնարանման թարմ ծաղիկներով զարդարված՝ դրված էր Հայոց Դրամատիկական Ընկերութեան կողմից, իսկ մնացեալը իր հարազատներից։

Ներկայ եղողների թւում կային ներկայացուցիչներ Դրամատիկական և հայոց ժողովրդական թատրոններից, «Մշակի» և մամուլի ուրիշ օրգանների կողմից, աչքի էին ընկնում դերասանուհիներ տ. տ. Զաբէլ, Փառանձէմ, Վարդուհի, դերասան Ստեփանեան և այլն։ Արամ Նազարբէթեանը ներկայացուցիչ էր Ագուլիսում եղող դերասաններ ու սիրողների կողմից։ Հայ դերասանների բացակայութիւնը նկատելի էր. նրանք մեծ մասամբ քաղաքում չէին։ Պատարագից յետոյ յուղարկաւոր թափօրը Մուխրանեան կամուրջով գնաց դէպի Խօջիվանքի գերեզմանատուն, մի խումբ համակրողների ու ազգականների ներկայութեամբ, ուր և հողին յանձնվեց հանգուցեալի մարմինը։

Սրտաշարժ տպաւորութիւն թողեց տ. Ալմայի վարմունքը շրջապատողների վրա։

Դրամատիկական Ընկերութեան պսակը դնելով հանգուցեալի դագաղի մէջ, նա լալով արտասանեց. «Ահա քեզ տար հետդ քո բոլոր փառքը, իսկ ժապաւէնը կը մնայ ինձ իբրև յիշատակ»։

L.

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Հօգեզարձ եղան, բայց կրկին մեռան

Կարս, 9 օգոստոսի

«Մշակի» № 145-ում տպվեց իմ մխիթարական նամակը բոյսերի հոգեզարձութեան մասին։ Այդ ժամանակ անձրևի տարափը կշտացրեց պապակած բուսականութիւնը։ Հոգեզարձ եղան հացաբոյսերը, զուարթացան երկրագործները, հացի գինը իջաւ, առատութեան նշաններ երևացին։ բայց այդ ուրախութիւնը կարճատև եղաւ։ Յունիսի 26-ից մինչև օրս էլ ոչ մի կաթիլ անձրևի երես չը տեսանք։ 50 օր սարսափելի երաշտ, շոգ և չորացնող քամի։ Չորացնող քամին և կիզիչ արեգակը խսպառ ոչնչացրին աղքատ երկրագործի բոլոր յոյսերը։ Արտերը դեղնել, չորացել, գետնին են կպել։ Արդէն հնձելու պատրաստութիւն են տեսնում։ Ուրեմն էլ անձրևի կարիք չը կայ արտերի համար։ Երբ հունձը սկսվի, գիւղացին պիտի կալսէ. ահա այդ ժամանակ կը սկսվեն զահլա տանող անձրևները և եղածն էլ կալի մէջը կը փչացնեն։

Դաշտերը արածելու խոտ չը կայ. խսպառ չորացել է։ Տաւարը սոված է վերադառնում տուն։

Երաշտի պատճառով առաջ եկան տաւարի մէջ զանազան հիւանդութիւններ։ Բժիշկները ոչնչացնում են հիւանդներին, չնչին բաւարարութիւն տալով տաւարի տիրոջը։ Կաթի և կովի սիրահարները, միայն կաթնով և մածնով ապրողները շատ անգամ պահում են հիւանդներին, ծածկում են բժիշկներից և տեղական միջոցներով բժշկում։

Հացի բոյսերի մասին մխիթարական լուր չը կայ նոյնպէս Արդահանից, Սարիղամիշից և Կաղզւանից։ Կամաց-կամաց թանգութեան նշաններ են երևում։

Ամսիս 8-ին քաղաքիս ակումբի ամառային շէնքում Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանի ուսուցիչ Ստ. Կանայեանց դասախօսեց «Հայոց ժողովրդական քաջանց տան Արշակունեանց վէպի և նրա նշանակութեան մասին»։ Դահլիճը լիքն էր։ Դասախօսութիւնը տևեց երկու ժամ և վերջացաւ բուռն ծափահարութեամբ։

Ս. Տէր-Մելքիսեդեկեանց

—

Այնու ամենայնիւ անաջող էր

Գանձասարի վանք (Խաչէնի գ.), 3 օգոստ.

Ամսիս 1-ին վանքից մօտիկ գտնվող Վաղհաս գիւղում մի գազանային դէպք պատահեց, որը իր վրա դարձրեց շրջակայ գիւղերի ուշադրութիւնը։

Գիւղի խօզարած Ծատուր Շիրինեանը խնդրում է նոյն գիւղի առաջնակարգ մարդկանցից մէկի՝ Թինի Օհանեանի 12 տ. աղջկայ՝ Շամամի ձեռքը։ Աղջկայ հայրը պատասխանում է մերժումով։ Խօզարածը նախ դիմում է իր ընկերներին, որպէս զի աղջկան փախցնեն, բայց ընկեր հայերը հրաժարվում են այդպիսի կեղտոտ գործում օգնել, որից յետոյ դիմում է Դիրաւան հարևան գիւղի թուրքերին։ Վերջիններս խոստանում են օգնել, բայց միևնոյն ժամանակ յայտնում են, որ Օհանեանի տան բակի շները վտանգաւոր են։ Խօզարածը այդ մասին էլ հոգում է. նա Օհանեանի տան մօտիկ հարևանի՝ Միքիի Ադամեանի և նրա կնոջ միջոցով կէս գիշերին շներին հաց տալով բակից հեռացնում, տանում է մի կողմը, իսկ խօզարածը թուրք ընկերների հետ մտնելով բակը, որի ազատ մի անկիւնում շաքքով քնած են լինում ընտանիքի անդամները, կարպետի մէջ փաթաթած Շամամին գրկում ու սկսում են փախչել։ Աղջիկը արթնանալով գոռում է. ձայնի վրա զարթնում է հայրը և վազելով աշխատում է ազատել, սակայն չարագործները սկսում են դաշոյնի 8—10 հարուած իջեցնել նրա մարմնի զանազան մասերին, որպէս զի յետ կանգնեցնեն, բայց հայրը չէ հրաժարվում, աշխատում է ազատել։

Չարագործները, տեսնելով որ հնար չը կայ հօրը աղջկանից բաժանել, հրացանի մի գնդակով վերջ են տալիս խեղճի կեանքին։ Սակայն այս անգամ աղջիկն է սկսում ամբողջ ոյժով ընդդիմանալ, որի ժամանակ 3—4 դաշոյնի հարուածներ էլ նրա մարմնին են իջեցնում։ Նկատելով որ հրացանի ձայնը գիւղի մէջ իրարանցում է առաջ բերել և կարող են ձերբակալվել, աղջկան վիրաւոր դրութեան մէջ թողնելով, փախչում են գիւղից։

Հետևեալ օրը ձերբակալվում են թէ խօզարածը իր թուրք ընկերներով և թէ շներին կերակրող հարևան ու հարևանուհի հարսերը։

Աղջիկը այժմ բժշկվում է Զարդախնէ հարևան գիւղի Ֆելդշերի մօտ։

Դէպքը հայ գիւղացիների վրա ծանր տպաւորութիւն է թողել, մանաւանդ որ հայ-թուրքական կոտորածներից յետոյ այդ առաջին անգամն է, որ հայի և թուրքի միջև բլոկ է կազմվում հայ ընտանիքի վրա գազանութիւն գործելու։

Ս. Գարագաշ

—

Ռուբի խալամացումը մեզանում

Դիօլար կայ. (Անդրկովկ. երկ.), 5 օգոստոսի

քայրոյթի եռքը իջեցրեց և մոռացնել տուեց Հայաստանում կատարված գազանութիւնները։ Հէնց այդ ժամանակ էր, որ Գլադստոնը արտաբերեց միւս ոչ նուազ համբաւաւոր խօսքը. Բնաւ չեմ կարող անգլիական նաւեր Արարատ լեռան գլուխն ուղարկել։

Զգացմունքի և դիւանագիտութեան արժանապատւութեան վրա յենված՝ հանգիստ ապրելու հայկազութեան յաղթանակն էր դա, և Թիւրքիան անպատիժ վերսկսում էր իր ճանապարհը, սփռելով ամենուրեք, որպէս անցեալում, նախճիրն ու պատուհասը։

Այսօր Անգլիայի և Ռուսաստանի միջև չէ, որ ծագել է անհամաձայնութիւնը, այլ երկու դաշնակիցների՝ Ֆրանսիայի և Ռուսաստանի։ Երկպառակութիւնը ախտանշական է, այն չափով որ հիմք է տալիս կանխատեսել, թէ Աստուած գիտէ ինչ ու ինչ պատահարներ են տեղի ունենալու եւրոպական պետութիւնների միջև, եթէ հարկ լինի հրապարակի վրա դնել արևելեան խնդիրն ամբողջութեամբ և մանաւանդ առանձնապէս Փոքր Ասիայինը։ Եւրոպայի դաշնաւորական խմբումները արժէք ունեն, քանի որ բանը վերաբերվում է եւրոպական երկրատիրական գոյավիճակին (status quo), արժէք ունեն հաւասարակշիռ պահելու, նախ քան ամենայն, մեծ պետութիւնների ոյժերին և յարձակողական հնարաւորութիւնները. բայց եթէ այդ դաշնաւորութիւնները և այդ միաբանութիւնները փորձի դրվեն արևելեան խնդիրների կրակին, կը դիմանա՞ն արդեօք որպէս որ կան։ Թերևս Երրեակ Դաշնակցութիւնը միայն կարողանար սահման կանգնել հարցերի համար համաձայնութեան մի կէտ գտնել, որ հաւանեցնէր երեք պետութիւններ համաշունչ գործելու, ուղղութիւնների և տենչերի միութեամբ։ Բայց Երրեակ Միաբանութիւնը կը դիմանա՞։

Կրկնում ենք. նորագոյն դէպքերից հանվող հետևութիւնները թոյլ են տալիս ենթադրել հակառակը։ Անգլիան բաւական համարեց նորերս Գերմանիայի հետ համաձայնութեան գալու Բաղդադի երկաթուղու և Պարսկական ծոցի մասին, տհաճութիւն, բողոք և զարմանք ծնուցանելով Ֆրանսիայում. Ռուսաստանը հէնց անցած օրերում հարկ տեսաւ իր արգելումը (veto) առնել ֆրանսիական առաջարկութեանը Հայաստանում գործադրելի բարեփոխութիւնների համար, և այդ՝ ի պաշտպանութիւն իր շահերի. ի՞նչ աւելին կը պատահի վաղը, եթէ փոխանակ սախական խնդիրները վճռի դնելու և լուծելու յօգուտ տեղական ժողովուրդների, ձեռնարկէին որոշումներ անել իրաւատիրական բաժանումների կամ թիւրքական այս կամ այն նահանգի ինքնավարութեան մասին. օրինակ՝ Հայաստանի։

Ռուսաստանը անշուշտ հակառակ կը լինի ինքնավարական որևէ առաջարկի, լինի դա լրիւ և ամբողջական, կամ մասնական։ Նա իր հայկական քաղաքականութիւնն ունի, որ պատշաճելի է այն կերպ՝ որ երբ Հայաստանն ազատված լինի թիւրքական լծից, այլ ինչ լինելու չէ՝ բայց եթէ ռուսական մի նահանգ, և, եթէ հնարաւոր լինի, պարունակէ նաև Կիլիկիան՝ ապահովելու Ռուսաստանի համար նոյնպէս և Ալէքսանդրէտտա նաւահանգիստը։ Ուստի անօգուտ է առժամ ինքնավարութեան մասին կցակարանելը նաև մի ուրիշ նկատումով։ Հայ ազգաբնակութիւնը, խոյս տալու համար թիւրքական հարստահարութիւններից, ստիպված է լինում մասամբ մուսուլմանութեան յարվել, մասամբ թիւրք վիճակագրական աղիւսակից հանել տալ իր անունը, և միւսների մէջ էլ, որոնք հայ են մնում դիմագրաւելով հաստատակամութեամբ հալածանքներին, սողում է կրօնական պառակտումը։ Կրօնական խնդիրներով երկպառակված այդ ժողովուրդների մէջ, թիւրքի դէմ ատելութիւնը միակ տարրն է՝ որ միացնում և եղբայրացնում է նրանց. այդ ատելութիւնը մեծ չափով շահագործում է Ռուսաստանը իր գաղտնի գործակալների և լրագրողների ձեռքով, և ոչ թէ պաշտօնապէս էջմիածնի հայ պատրիարքի միջոցով, Ռուսական Հայաստանում։

Հայերն, այդպէս, մասամբ հակված են Ռուսաստանի կողմը, մասամբ դէպի ինքնավարութեան են ձգտում, մասամբ էլ գոհ կը լինէին դեռ ևս մնալ Թիւրքիայի իշխանութեան տակ, միայն թէ իրանց հաւասար իրաւունք տրվէր կայսրութեան միւս ժողովուրդների չափ, և որ այնքան անգամ խոստացված բարենորոգումները գործադրվէին անյողդողդ կամքով, խղճմտութեամբ, եռանդով։ Բայց ակնունել այդ բոլորը Թիւրքիայից՝ չափազանց է, այնպէս որ հայերին ուրիշ բան չէ մնում, բայց եթէ շարունակել տարածումը բարոյական և տնտեսական բարեշրջման իրանց համազգայինների մէջ, և տածել համակրանքը դէպի Ռուսաստան, որը, գէթ ներկայ վայրկեանում, գերագոյն պաշտպանի դերը է բռնում այդ ազգերի համար։ Շահախնդրական և հեռանկատ պաշտպանութիւն՝ որքան և մի ուրիշը, ի հաստատութիւն որին, եթէ իսկ եղած չը լինէին նախընթաց դէպքերը, որոնց մասին ակնարկ արինք, հերիք կը լինէր նորագոյն դէպքը, որի համար Ռուսաստանի ամենևին հոգը չեղաւ ճակատվել իր Պարիզի դաշնակցի դէմ՝ անվթար պահելու համար իր գերիշխանութիւնը Թիւրքական Հայաստանում։

Ի՞նչ էր Ֆրանսիայի ուզածը։ Ոչինչ աւելի՛ քան միայն նշանակումն եւրոպական մի յանձնակատարի՝ հակակշռելու համար կենտրոնական կառավարութեան գործողութիւնը բարենորոգումների մասին Հայաստանում և, դէպքը պահանջելիս, փոխարինելու նրան։ Բնականօրէն, այդ բարձր յանձնակատարը պիտի ֆրանսիացի լինէր։

Իրերի ներկայ պայմանում ոչինչ չի մնում անել, բայց եթէ մաղթել, որ Կ. Պոլսում դեսպանների խորհրդակցութեանը, որ կոչում ունի 1894-ի կոտորածներից զկնի Հայաստանի համար վճռված բարենորոգումները իրագործել տալու, աջողվի գտնել մեծ պետութիւններին միակերպ ընդունելի ուղին և գործեղանակը այնպէս՝ որ սրանք զօրեն վերադարձնել հանգստութիւնն և յարգանքը այն ժողովրդին, որ ամենայն տեսակէտով վերին աստիճանի արժանի է նրանց։ Այդ պէտք է լինէր Եւրոպայի պարտաւորութիւնը, զի արդար չէ որ, մինչ մեծ պետութիւնները ժամանցութիւն են անում գերիշխանութեան և հեգեմոնութեան սկզբունքների շուրջը, աշխարհը սոսկայ տեսնելով անլուր գազանութիւններ, որոնց զոհ են գնում ժողովուրդներ, որոնք իրանց եռանդից պատմութեան մէջ թողել են քաղաքակրթութեան և մտաւորականութեան լուսապայծառ աւանդներ, և որոնք, դեռ այսօր էլ, մարդկային գործունէութեան ամենայն մի ճիւղի մէջ իրանցից մի շարք լուսաւոր մարդիկ ունեն։

Ֆրանսիացի մի բարձր յանձնակատար կարելի է բաւարար գրաւական չը լինէր, ընդունում ենք. բայց որովհետև խորհրդակցութեանը մասնակցում են բոլոր մեծ պետութիւնները, թող մի միջազգային յանձնաժողով նշանակվի բաւական զօրաւոր՝ ապահովելու համար հայ ժողովրդին համբաւած բարենորոգումների գործադրութիւնը, Եւրոպային իր կամքի յարգումը, և Թիւրքիային՝ յառաջամուղ մի գերազդու կազմութիւն՝ իր սախական կայսրութեան քաղաքական և վարչական վերակարգման համար։ Բայց որպէսզի այդ բոլոր բաները միասին ապահովել կարողանայ մի այդպիսի յանձնաժողով, պէտք է որ նա անհրաժեշտօրէն միահաւան և անպայմանական նեցուկ ունենայ իրան մեծ պետութիւնները, որոնք, եթէ ստիպված լինեն առ բարին տրամադրելու Թիւրքիան իրանց նաւերով, չը կրկնեն 1895-ի կատակախաղը, երբ ծովապետ լորդ Սէյմուրը Սալոնիկից կանչում էր Աչչինեան ծովակալի նաւատորմը իրանին մօտիկ, մինչդեռ Լոնդոնում չէին իմանում մի վճռական և բացորոշ դիմադրութիւն անել ռուսական դեսպան Նելիդովի հակամբոյցութիւններին։

Leonardo Azzarita

(«L'Adriatico»*)

*) Այս թեմըթ իտալական ծայրայեղ հոսանքների օ. գանն է համարվում։ Խմբ.

[illegible]

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

[illegible]

ցուցահանդէսի ծախքերի նախահաշիւը 9,700 րուբլի։ Դրանից 2,500 ր. յատկացւում է համագումարի աշխատութիւնների հրատարակութեան համար, 800 ր. ծրագրի ու յայտարարութիւնների համար։

◆ Նոյեմբերին Թիֆլիսում, ինչպէս յայտնի է, լինելու է Անդրկովկասի և Թուրքեստանի գինեգործութեան և այգեգործութեան կոմիտէտների ներկայացուցիչների համագումարը։ Երկրագործական դեպարտամենտը դիմել է Կովկասի իր լիազօրին, խնդրելով յարմար շէնք գտնել այդ համագումարի ու ցուցահանդէսի համար։

◆ Քաղաքային վարչութիւնը միջնորդութիւն է յարուցել թոյլտուութիւն ստանալու գերբովի և հասարակ մարկաներ վաճառելու քաղաքային կասսայում ընդհանուր հիմունքներով։

◆ Յուլիս ամսում անասնավաճառ շուկայ են բերված 8,530 գլուխ եղջիւրաւոր անասուններ, որոնցից վաճառվել են ընդամենը 5,874 գլուխ, մանր եղջիւրաւոր անասուններ 25,105 գլուխ, որից վաճառվել են՝ 17,314։

◆ Թիֆլիսի քաղաքային տեխնիկ Զուբարեանը առաջարկ է արել վարչութեանը քաղաքի փողոցներում եղած փայտէ սիւները փոխարինել երկաթէ սիւներով, որոնց վրայից կանցնեն թէ քաղաքի և թէ մասնաւոր ֆիրմաների էլեքտրական կայարանի լարերը, յատուկ վճարով։

◆ Սեպտեմբերի մէկից Նաւթլուղում գիւղական հիւանդանոցին կից բացվում են Կարմիր Խաչի ընկերութեան գթութեան քոյրեր պատրաստելու համար երկամեայ դասընթացքներ։

◆ Օգոստոսի 10-ին, առաւօտեան ժամը 9-ին, «Բրաունինգի» գնդակի մի հարուած պարպելով ճակատին վերջ է տուել իր կեանքին խսկական պետական խորհրդականի աղջիկ 22 տարեկան Օլգա-Ելենա Մարիուսովնա Ձենգերին, որ ապրում էր Տէր-Ղուկասովսկայա փողոցի № 8/14 տանը։ Թողած գրութեան մէջ անձնասպանը յայտնում է, որ մեռնում է կեանքից հիասթափվելուց։

◆ Թիֆլիսի քաղաքացի 19 տարեկան Բարսեղ Ելիսէյեվիչ Ելիզբարովը, որ ապրում է Պալաւանդովսկայա փողոցի № 57 տանը, «Ռօզ» կղզու մօտ լինելով Թիֆլիս գաւառի շրջանում, անզգուշութիւնից ընկնում է Կուր գետը և խեղդվում։ Դիակը չեն գտել։

◆ Հաղբատից մեզ գրում են հետևեալը. «Մեր շրջանից տասն հոգի մեղադրվում են «Դաշնակցութիւն» կուսակցութեանը պատկանելու մէջ։ Սրանց գործի քննութիւնը նշանակված է ամսիս 13-ին Գանձակում։ Մեղադրվում են 102-դ յօդուածով։ Վկաները, որոնք աւելի քան 50 հոգի են, ամսիս 8-ին ճանապարհվեցին այստեղից դէպի Գանձակ»։

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Կ. Պօլսում տեղեկութիւն է ստացված Թրակիայի պատերազմական բեմից, որ Էնվէր-բէյը հրաժարվեց կատարել Բարձր Դրան պահանջը նահանջելու մասին և հրամայեց իր զօրքերին գրաւել Ֆիլիպպօպօլը։ Զօրքի կարիքների համար Էնվէր-բէյը գրաւեց պաշտօնեաների ռոճիկը տալու համար յատկացված 50,000 թիւրքական ոսկին։

◆ Սօֆիայից և Պետերբուրգից ստացված վերջին տեղեկութեան համաձայն բուլգարական նաւատորմի վերադարձը յետաձգված է առայժմ, մինչև որ պարզվի Բուլգարիայի ու Թիւրքիայի կոնֆլիկտը Թրակիայի առիթով։

◆ Թիւրքիան առաջարկել է Բուլգարիային Ադրիանուպոլսի փոխարէն տալ Սերեսի ծոցը։

◆ Մեծ պետութիւնների միջև համաձայնութիւն է կայացել Թիւրքիային ֆինանսական բոյկոտ անելու համար։ Վերջինս դրամական օգնութիւն է խնդրում Ամերիկայից։ Սակայն այդ քայլը ևս անյուսալի է։

◆ Բրիւսսէլի խաղաղութեան կոնգրէսը ցանկութիւն է յայտնել, որ Թրակիայի և Ադրիանուպոլսի հարցերը լուծվեն համաձայն տեղական ազգաբնակութեան ցանկութեան։

◆ Սինայի շրջակայքում աւտոմօբիլով գնացող ռումինական թագաւորի և թագուհու վրա յարձակում են գործել փայտերով ու ատրճանակներով զինված բօշաներ։ Արքայական զոյգը ազատվել է շնորհիւ շօֆֆէրի, որը արագացրել է աւտոմօբիլի ընթացքը։

◆ Թիւրքական պարլամենտի ընտրութիւնները տեղի կունենան Բայրամի տօնից անմիջապէս յետոյ։

◆ Պարսկական կօզակների զօրամասը մտել է Քերմանշահ։ Զօրամասի հրամանատարը ռուսական հիւպատոսի հետ միասին պահանջել է Սալար-Դովլէից երեք օրվայ մէջ իրանց մօտ գալ. հակառակ դէպքում նրանք սպառնում են սկսել պատերազմական գործողութիւնները։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌ. ԳՈՐԾ.)

10 օգոստոսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Եկաւ ամերիկական կառավարութեան ներկայացուցիչ Գուլդմանը, պարզելու ռուսական բանւորների Ամերիկա գաղթելու պատճառները։ Գուլդմանի դիտողութիւնները նիւթ կը ծառայեն գաղթականների մասին նոր օրէնք հրատարակելու համար։

ԽՕՏԻՆ։ Բրիչանի գիւղում հրդեհից ոչընչացել են 20 մագազիններ։ Վնասը հասնում է 180,000 րուբլու։ Կան մարդկային զոհեր։

ԿՕԶԼՕՎ։ Զեմստվային վարչութիւնը ուղարկել է բոլոր գաւառական զեմստվօներին Պետական Դումայի անդամ Սնէբկօվի զեկուցումը գիւղատնտեսական միութիւն կազմելու և անբերրիութեան դէմ պետական ապահովութիւն մտցնելու մասին, խնդրելով զեկուցումը ենթարկել զեմստվային ժողովների քննութեան։

ԻՕՀԱՆՆԻՍՏԱԼ։ Պարիզից առաւօտեան դուրս եկած օդաչու Լէտօրտը կէսօրվայ ժամը 2 և 21 րոպէին իջաւ Իօհաննիստալում և ցերեկվայ ժամը 3 և 13 րոպէին թռաւ դէպի Պետերբուրգ։

ԼՈՆԴՈՆ։ «Ստանդարտ-Օյլի» ընկերութեան պահեստներում, Զմիւռնիայում, հրդեհը ոչնչացրել է 2500 արկղ կէրօսին։ Վտանգ է սպառնում ամբարներին, որոնց մէջ կայ 1000 տոննից աւելի կէրօսին։

ԱՐԽԱՆԳԵԼՍԿ։ Այրվեց Ռինիների անտառային շուկան։ Կրակը լափել է 3000 սաժանդարտ փայտեղէն։ Վնասները կէս միլիոնից աւելի են։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Ֆրանսիական դեսպան Դէլկասսէն արձակուրդով գնաց արտասահման։

11 օգոստոսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Օգոստոսի 11-ին մամուլի վերաբերեալ գործերի կոմիտէտը արգելք է դրել «Сѣверная Правда»-ի № 5-ի վրա։

ՍԵՎԱՍՏՕՊՕԼ։ Տիրում է ուժեղ հարաւային մրրիկ, ծովային հաղորդակցութիւնը նաւահանգիստների հետ խզված է։

ԼԻԲԼԻԱՆ։ Բացվեց խորվատօ-սլաւոնական կաթոլիկական համագումարը։ Եկել են 200,000 մասնակցողներ Չեխիայից, Մօրաւիայից, Դալմացիայից, Խորվատիայից և պետութեան միւս մասերից։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

1913 թւի ապրիլի 18-ից մինչև 1914 թ. ապրիլի 17-ը

(Ժամերը նշանակված են Թիֆլիսի ժամանակով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է

ԲԱԳՈՒ.—Արագ գնացքը № 6—10 ժ. 16 ր. առ., հասնում է Աղստաֆա 12 ժ. 34 ր., Գանձակ 3 ժ., Եւլախ 4 ժ. 31 ր., Հաջի-Կաբուլ 8 ժ. 6 ր. եր., Բագու 11 ժ. 13 ր. գիշ.։ Պոստատար գնացքը № 4—10 ժ. 16 ր. գիշ., հասնում է Աղստաֆա 1 ժ. 6 ր. գիշ., Գանձակ 4 ժ. 16 ր. առ., Եւլախ 6 ժ. 15 ր. առ., Հաջի-Կաբուլ 10 ժ. 46 ր. առ., Բագու 3 ժ. 31 ր. ցեր.։ Մարդատար գնացքը № 8—6 ժ. 29 ր. եր., հասնում է Աղստաֆա 8 ժ. 50 ր. եր., Գանձակ 11 ժ. 23 ր. գիշ., Եւլախ 1 ժ. 1 ր. առ.։ Հաջի-Կաբուլ 4 ժ. 42 ր. առ., Բագու 7 ժ. 53 ր. առ., Խառն գնացքը № 106 (Մարդատարի արագութեամբ ապրանքների համար)—4 ժ. 23 ր. առ., հասնում է Աղստաֆա 8 ժ. 41 ր. առ., Գանձակ 1 ժ. 7 ր. ցեր., Եւլախ 5 ժ. 19 ր. ցեր., Հաջի-Կաբուլ 12 ժ. 29 ր. գիշ., Բագու 7 ժ. 28 ր. առ.։

ԲԱԹՈՒՄ.—Պոստատար գնացքը № 3—9 ժ. 51 ր. առ., հասնում է Միխայլօվօ 1 ժ. 56 ր. ցեր., Բաթում 11 ժ. 8 ր. գիշ.։ Մարդատար գնացքը № 7—4 ժամ 40 ր. ցերեկվայ, հասնում է Միխայլօվօ 8 ժ. 46 ր. եր., Բաթում 5 ժ. 40 ր. առ.։ Մարդատար գնացքը № 9—10 ժ. 30 ր. գիշ., հասնում է Միխայլօվօ 2 ժ. 31 ր. գիշ., Բաթում 10 ժ. 59 ր. առ.։ Խառն գնացքը № 107 (մարդատարի արագութեամբ ապրանքների համար)—2 ժ. 48 ր. գիշ., հասնում է Միխայլօվօ 8 ժ. 20 ր. առաւ., Բաթում 10 ժ. 18 ր. գիշ.։

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆ.—Պոստատար գնացքը № 4/3—12 ժ. 51 ր. ցեր., հասնում է Ղարաքիլիսա 8 ժ. 10 ր. եր., Ալէքսանդրօպօլ 11 ժ. 48 ր. գիշ., Էջմիածին 5 ժ. 12 ր. գիշ., Ուլուխանլու 5 ժ. 40 ր. գիշ. (առանց Երևան մտնելու), Նախիջևան 10 ժ. 15 ր. առ., Ջուլֆա 11 ժ. 42 ր. ցեր.։ Մարդ.-ապրանքատար գնացքը № 24/23 (միայն II և III կարգի վագոններով)—8 ժ. 8 ր. եր., հասնում է Ղարաքիլիսա 3 ժ. 23 ր. գիշ., Ալէքսանդրօպօլ 6 ժ. 57 ր. առ., Էջմիածին 12 ժ. 10 ր. ցեր., Ուլուխանլու 12 ժ. 38 ր. ցեր., Երևան 1 ժ. 33 ր. ցեր.։ Մարդատար-ապրանքատար գնացքը № 14/13—12 ժ. 46 ր. գիշ., հասնում է Ղարաքիլիսա 8 ժ. 13 ր. առ., Ալէքսանդրօպօլ 11 ժ. 50 ր. ցեր., Կարս 4 ժ. 18 ր. ցեր.։

ԲՕՐԺՕՄ.—Մարդատար գնացքը № 17/18—8 ժ. 2 ր. առ., հասնում է Գօրի 10 ժ. 41 ր. առ., Բօրժօմ 9 ժ. 31 ր. ցեր.։ Մարդատար № 19/20—3 ժ. 18 ր. ցեր., հասնում է Գօրի 5 ժ. 59 ր. ցեր., Բօրժօմ 1 ժ. 2 ր. երեկ.։

ԹԻՖԼԻՍ Է ՀԱՍՆՈՒՄ

ԲԱԳՈՒԻՑ.—Արագ գնացքը № 5—9 ժ. 35 ր. եր. Պոստատար գնացքը № 3—9 ժ. 1 ր. առ.։ Մարդատար գնացքը № 7—3 ժ. 53 ր. ցեր.։ Խառն գնացքը № 107—2 ժ. 12 ր. գիշ.։

ԲԱԹՈՒՄԻՑ.—Պոստատար գնացքը № 4—9 ժ. 16 ր. երեկ.։ Մարդատար գնացքը № 8—5 ժ. 54 ր. ցեր.։ Մարդատար գնացքը № 10—8 ժ. 40 ր. առ.։ Խառն գնացքը № 106—3 ժ. 38 ր. գիշ.։

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆԻՑ.—Պոստատար գնացքը № 4Д./3—7 ժ. 32 ր. եր.։ Մարդ.-ապրանքատար գնացքը № 26/25—(II և III կարգի վագոններով)—10 ժ. 50 ր. առ.։ Մարդ.-ապրանքատար գնացքը № 16/15—7 ժ. 28 ր. առ.։

ԲՕՐԺՕՄԻՑ.—Մարդատար գնացքը № 17/18—11 ժ. 7 ր. եր.։ Մարդատար գնացքը № 19/20—7 ժ. 38 ր. առ.։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Եկւոր երկու ինտելիգենտ պարոններ որոնում են մի սենեակ բոլոր յարմարութիւններով և ճաշով խնամելիգենտ հայ որևէ ընտանիքում։ Պայմանների մասին տեղեկանալ «Եւրօպա» հիւրանոցում, Пушкинская ул. № 13 սենեակը, առաւ. ժամը 9—11, կէսօրից յետոյ ժամը 3—5։

(ա. օ.) 631. 1 1

ՕԳՏՎԵՑԷՔ ԴԻՊՔԻՑ

Վաճառվում են Յ. Դաղբաշեանի բառարանների

ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐԸ

ՌՈՒՍ-ՀԱՅ ԼԻԱԿԱՏԱՐ ԲԱՌԱՐԱՆ գինը 8 ր., կազմած 9 ր.։

ՀԱՅ-ՌՈՒՍ ԼԻԱԿԱՏԱՐ ԲԱՌ., գինը 6 ր., կազմած 6 ր. 50 կ.։ Երկու բառարանները միասին 12 ր.։ Ճանապարհածախսը հեղինակի վրա։ Աշխարհաբարի քննական քերականութիւնը նոյն հեղինակի, գինը 50 կոպէկ։ Դիմել՝ А. Дагбашяну. Корганoвская ул. № 9. кв. 2. Въ г. Тифлисъ.

(և.) 494. 10—7

„Մշակի“ խմբագրատանը վաճառվում են

ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԿԵՐԸ.

1) Հասարակութեան նեցուկները, Հ. Իբսէնի, թարգ. Լ. Բաբայեանի 50 կ.
2) Նոր կեանքի շեմքում, դրամ.-էտիւդ գաւառ. կեանքից, Ա. Բ-ի 40 կ.
3) Նշանվածներ, պիէս 3 գործ., Ալ. Աբէլեանի . . . . . . 60 կ.
4) Ուսանողներ, 3 գործ., Գ. Բաշինջաղեանի . . . . 50 կ.
5) Կայէնի ճանկերում, դրամա 5 գործ. Ալ. Առաքելեանի . . . 50 կ.
6) Մազդա, դրամա, 5 գործ. Լևոն Մանուէլեանի . . . . . . 40 կ.

Նրանք, որոնք այս գրքերից մի-մի օրինակ կը պահանջեն մեզանից փողը կանխիկ վճարելով, կը ստանան 25% զեղջ և ճանապարհածախսը մեզ վրա։ Վերադիր վճարով պահանջողներին կը լինի միմիայն 15%։ Հասցէն՝ Ред. газ. „Мшакъ“, Тифлисъ.

(4) 10—7

ՄԵԾ-ՍԱԼԱ գիւղի երկդասեան ողջայոց դպրոցի համար հարկաւոր է մի ուսուցիչ-խմբապետ

22—23 դասով, որը պէտք է աւանդէ երգեցողութիւն, կրօն և վայելչագրութիւն և պատրաստէ խումբ (եկեղեցու համար) առնուազն երկու ձայնով։ Ռոճիկ 600 րուբլի։ Դիմել՝ աւագ-ուսուցիչ Եղիազար Խաչբանեանին։ Հասցէն՝ Нахичевань н./Д., сел. Большіе-Салы.

(ա.օ.) 627. 4—2

ԱՌԵՒՏՐԻ ԵՒ ԱՐԴԻՒՆԱԲ. ՄԻՆԻՍՏՐ. ԻՐԱԽԱՍՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐՔՈՅ ԳՏՆՎՈՂ

ՀԱՇՒԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Ն. Ռ. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ

(Գոյութիւն ունի 1895 թ.)

Հեղինակ առևտրական հաշւապահութեան ձեռնարկի և զանազան մասնագիտական ձեռնարկների։ Տալիս է երկու սեռի անձանց մասնագիտական առևտրական գիտութիւն 4-ամսեայ դասընթացքում, ամենօրեայ պարապմունքներով։

Դասընթացքներում անցնում են.—Առևտրական և արդիւնաբերութեան զանազան ճիւղերի հաշւապահութիւն, նաւթարդիւնաբերութեան և նաւթագործութեան ճիւղի հետ միասին, զանազան սիստեմներով, կատարելագործված կրկնակի իտալական սիստեմով և առևտր. թւաբանութիւն, առևտր. նամակագրութիւն, մուրհակային և առևտրական իրաւունքներ, քաղաքատնտեսութիւն, վատ ձեռագրի ուղղումն։

Ոչ պարտադիր առարկաներն են՝ 1) Օտար լեզուներ, 2) Ստենօգրաֆիա (սղագրութիւն) և 3) Ռեմինգտոնի վրա գրել։

Ուսուցիչները բարձր կրթութիւն ստացած մասնագէտներ են, որոնք գործնականապէս և տեսականապէս պատրաստված են ամեն մի առարկայի համար առանձին։

Վկայագրերը տրվում են մինիստրութեան թոյլտուութեամբ։

Պարապմունքների սկիզբը սեպտեմբերի 15-ից 1913 թ.։ Խնդրագիրների ընդունելութիւնը ամեն օր, առաւօտեան ժամը 9—11-ը, երեկոյեան 5—7-ը։ Ծրագիրը և կանոնները տրվում և ուղարկվում են ձրիաբար։ Դասընթացքներին կից հաստատված են քիչ պատրաստված անձանց համար առանձին պատրաստողական և լրացուցիչ դասարաններ ռուսաց լեզուի և թւաբանութեան համար։

Անձամբ և նամակներով դիմել՝ Тифлисъ, Учредит. Бухг. Курсовъ Н. В. Абраамяну, Николаевская, 22, Телефонъ 7—44

(կ. հ. և) 576. 0 10

Մեր պահեստի գեղարուեստ. բացիկների շրջանառութիւնը աւելի ընդարձակելու համար մենք ուղարկում ենք ձրիաբար մի ամբողջ ալբոմ գեղարուեստ. 300 հատ բացիկներով կամ թէ վճարում ենք ալբոմի փոխարէն,

ՏԱՍՆԵՒՀԻՆԳ ՌՈՒԲԼԻ ԿԱՆԽԻԿ ԴՐԱՄ

նրան, ով ուղիղ կերպով կը վճռէ ստորև բերված խնդիրը և կը պատուիրէ մեզ մօտ 25 հատից ոչ պակաս գեղարուեստ. բացիկներ՝ ուղարկելով 85 կ., կամ թէ վերադիր վճարով՝ 95 կ.։

?

4		
	5	
		6

?

Քառակուսի 9 վանդակներում 1—9 թւանշանները պէտք զետեղել այնպէս, որ իւրաքանչիւր ուղիղ գծի (3 վանդակի) գումարը լինի 15, և որ այդ գումարը կրկնվի, բստ կարելոյն, աւելի շատ անգամ։ Խնդիրը լուծելու իրաւունքը պատկանում է նրան, ով մեզ մօտ պատուիրած և վճարած ունի 25 հատ բացիկների համար։ Որովհետև իւրաքանչիւր անձ, ով ուղիղ կերպով վճռած ունի խնդիրը, ստանում է պրէմիա, հետևաբար՝ դիմում անելուց պէտք յայտնել, թէ ո՞ր պրէմիան է ցանկանում—ալբոմը թէ՞ դրամը, նոյնպէս և նամակի մէջ նշանակել, առանձին բարակ թղթի մի փոքրիկ կտորի վրա, ճշգրիտ հասցէն։

(Л. 12951) О-ВО «УНИВЕРСАЛЬ», ЛОДЗЬ С. 27. 10—7

Առևտրի եւ Արդիւնաբերութեան Մինիստր. տնօրէնութեան ներքոյ գտնվող

Տ. Մ. ՓԻԼՕՍԵԱՆԻ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԿՈՒՐՍԵՐՈՒՄ

Թիֆլիս, Միխայէլեան պր. 24/4. Տելեֆօն № 976.

Տալիս են երկսեռ անձերին մասնագիտական առևտրական կրթութիւն։

Դասընթացքն աւարտողներին տրվում են ատտեստատներ։

Գործնական պարապմունքները կատարվում են կուրսերում՝ Լոնդոնի Pitman և Պարիզի Pigier դպրոցների ձևով կազմակերպված Muster-Comptoir-ում։ Նիւթերն առնվում են բէալ կեանքից։ Առարկաներն են. ա) պարտադիր. 1) Հաշւապահութիւն (պարզ, իտալ., գերմ., ֆրանս., ամերիկական, բանկային և գործարանական). 2) Առևտրական թւաբանութիւն. 3) Քաղաքատնտեսութիւն. 4) Օրէնսգիտութիւն (առևտրական իրաւունք, մուրհակի կանոնադրութիւն). 5) Առևտրական թղթակցութիւն. 6) Թւաբանութիւն հաշւիչի վրա. 7) Վայելչագրութիւն, արագագրութիւն (ամենավատ ձեռքի ուղղումն). բ.) ոչ-պարտադիր. 1) Օտար լեզուներ. 2) Սղագրութիւն. 3) Դակտիլօգրաֆիա (ռեմինգտոն և ուր. և 4) Առևտր. թղթակցութիւն օտար լեզուներով։ Զբաղմունքները կատարվում են և զատ-զատ։ Ունկնդիրների թւի շատութեան պատճառով բացվում է երկրորդ զուգընթաց բաժանմունք, որը մանաւանդ յարմար է օտարաքաղաքացիների համար։ Ունկնդիրների թիւը սահմանափակված է։ Պարապմունքների սկիզբը սեպտեմբերի 15-ին։ Խնդիրների ընդունելութիւնը առ. ժամը 10—12-ը և երեկ. 4—7-ը։ Ծրագիրը և կանոններն ուղարկվում և տրվում են ձրիաբար կուրսերի շէնքում։ Կուրսերը ֆիրմաներին յանձնարարում են հաշւապահներ, օգնականներ և առևտր. այլ ծառայողներ՝ կուրսերի ընթացաւարտներից և իրանց ընդունակութեամբ աչքի ընկնողներից։ (Ընթացիկ տարում կուրսերն ունեցել են 284 ունկնդիր, որոնցից 53 հոգի իգական սեռից)։

Կուրսերի հիմնադիր՝ առևտր. գիտութեան կանդիդատ՝ Տ. ՓԻԼՕՍԵԱՆ

(և. հ. կ.) 556. 0—15

ՀԱՇՒԱՊԱՀԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱՍԵՆԵԿԱՅԻՆ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ ԹԻՖԼԻՍԻ I-ԻՆ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻՆ ԿԻՑ ԵՐԿՍԵՌ ԱՆՁԱՆՑ ՀԱՄԱՐ

(XIV տարի)

Դասընթացքներում աւանդվում են իտալական կրկնակի սիստեմով հաշւապահութիւն համապատասխան արդիւնաբերութեան զանազան ճիւղերին, առևտր. թւաբանութիւն, առևտր. թղթակցութիւն, առևտր. իրաւունք, սղագրութիւն և ցանկացողներին սովորեցնում են գրել մեքենայի վրա։

Պարապմունքների սկիզբն է սեպտեմբերի 16-ից 1913 թ.։

Դասընթացքները տևելու են 6 ամսից ոչ պակաս։ Զբաղմունքները երեկոները՝ շաբաթական 3 անգամ։ Վճարը 40 ր. ամբողջ դասընթացքի համար։

Խնդրագրերը՝ յանուն Թիֆլիսի Առևտրական Դպրոցի վերատեսչի՝ ընդունվում են դպրոցի դիւանատանը առ. ժ. 10—1-ը։ (կ.և.հ.) 614. 12—5

ՀԱՇՈՒԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Գ. ԵՒ Մ. ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆՆԵՐԻ

Նիկօլայեվսկայա, 36, Վօրօնցովի արձանի մօտ։ Ընդունելութիւնը երեկոյեան ժամը 4—7-ը։ 613. 50—6

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный